

Voorwoord

De risico's en bedreigingen voor de nationale veiligheid van Nederland kwamen in het afgelopen jaar vaker dan voorheen van buiten de landsgrenzen (exogeen). Deze risico's en bedreigingen vinden hun oorsprong in, bijvoorbeeld, mondiale, geopolitieke en -economische ontwikkelingen, in heimelijke strategische intenties van vreemde mogendheden en activiteiten van transnationale jihadistisch-terroristische netwerken. Ook werd geconstateerd dat deze risico's en dreigingen diffuser worden; zij kunnen zich onverwacht snel, uit onverwachte hoek en op onverwachte wijze manifesteren. Een voorbeeld hiervan is de recente onrust in Noord-Afrika en het Midden-Oosten, die in meerdere opzichten relevant is voor Nederland. Dit vereist een voortdurende alertheid van de AIVD. Het vereist ook een nieuwe focus en andere werkwijzen.

In 2010 heeft de AIVD de focus van zijn aandacht verlegd van endogene naar exogene risico's en dreigingen. Zo is gewerkt aan het versterken van onze informatiepositie en operationele slagkracht in en met betrekking tot het buitenland, onder andere door het versterken van de technologische competenties en de IT-systemen van de AIVD. De in 2010 herziene focus heeft ook consequenties gehad voor de informatievoorziening van de AIVD naar zijn partners: deze is onder meer gericht op partners die een rol kunnen spelen bij het voorkomen of reduceren van die exogene dreiging.

Het jaar 2010 is in bovenstaande zin te kenschetsen als een transitiejaar. De medio 2009 in gang gezette reorganisatie is in 2010 volledig geïmplementeerd, de focus is verlegd en andere werkwijzen zijn ingevoerd. Dit alles om als AIVD goed voorbereid en toegerust te zijn om de uitdagingen van de komende jaren aan te kunnen.

Mr. Gerard Bouman,
Hoofd Algemene Inlichtingen- en Veiligheidsdienst

Inhoud

Voorwoord	1
Doelstellingen AIVD 2010	5
1 Terrorisme	7
1.1 Jihadistisch-terroristische dreiging	7
1.2 Niet-jihadistisch terrorisme	9
1.3 Activiteiten en resultaten	10
2 Radicalisme en extremisme	13
2.1 Radicaal-islamitische bewegingen	13
2.2 Moluks activisme	14
2.3 Deradicalisering en 'disengagement'	14
2.4 Extremisme	14
2.5 Activiteiten en resultaten	16
3 Heimelijke inlichtingenactiviteiten van vreemde mogendheden	19
3.1 Vormen van heimelijke activiteiten en inmenging	19
3.2 Activiteiten en resultaten	21
4 Veiligheidsbevordering	23
4.1 Stelsel bewaken en beveiligen	23
4.2 Het Alerteringssysteem Terrorismebestrijding (ATb) en de vitale sectoren	24
4.3 Dreigingsappreciatie aanslagmiddelen (CBRNE)	25
4.4 Activiteiten en resultaten	25
4.5 Nationaal Bureau voor Verbindingsbeveiliging (NBV)	25
5 Proliferatie van massavernietigingswapens	29
5.1 De gezamenlijke Unit Contraproliferatie (UCP)	29
5.2 Activiteiten en resultaten	30
6 Inlichtingen buitenland	33
6.1 Regionale ontwikkelingen	33
6.2 Activiteiten en resultaten	35
7 Vertrouwensfuncties en veiligheidsonderzoeken	37
7.1 Vertrouwensfuncties	37
7.2 Doorlooptijd en aantallen uitgevoerde veiligheidsonderzoeken	38
7.3 Weigeringen VGB en bezwaar en beroep	39
7.4 Overige ontwikkelingen	40

8	Verantwoording en toezicht	43
8.1	De Tweede Kamer	43
8.2	Commissie voor de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten van de Tweede Kamer (CIVD)	44
8.3	Commissie van Toezicht betreffende de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten (CTIVD)	45
8.4	De Raad voor de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten (RIV)	45
9	Wetgeving en juridische zaken	47
9.1	Wijziging van de Wet op de inlichtingen- en veiligheidsdiensten 2002	47
9.2	Nationale veiligheid en de Wet veiligheidsonderzoeken in het Caribische deel van het Koninkrijk	47
9.3	Klachten	47
9.4	Verzoeken tot kennisneming	48
9.5	Notificatie	48
10	Organisatie, beleid en bedrijfsvoering	51
10.1	Organisatie-ontwikkeling	51
10.2	Bedrijfsvoering	51
	Begrippenlijst	52
	Openbare publicaties 2010	55
	Bijlage: Missie en taken van de AIVD	57

Doelstellingen AIVD 2010

In 2009 zijn de strategische doelstellingen van de AIVD vastgesteld voor de komende jaren. Deze waren in 2010 leidend en bepalend voor alle processen en activiteiten van de AIVD. Deze doelstellingen luiden als volgt.

De AIVD:

1. reduceert de risico's voor de nationale veiligheid (onder andere voorkomen van aanslagen);
2. onderkent tijdig relevante ontwikkelingen op zijn werkerreinen;
3. zet ketenpartners aan tot handelen.

In het jaarplan 2010 is aangegeven dat de AIVD zijn (schaarse) capaciteit wil inzetten op de onderwerpen die er vanwege ontwikkelingen in het dreigingsniveau en vanwege behoeftestelling door onze afnemers echt toe doen. In dat kader heeft de AIVD in 2010 geïnvesteerd in verkennend onderzoek en trendanalyses. Op basis van de onderkende relevante trends heeft de AIVD in 2010, in aanvulling op de hiervoor genoemde algemene strategische doelstellingen, twee operationele strategische doelstellingen geformuleerd:

1. Gelet op de impact die de internationalisering van de jihadistisch-terroristische dreiging met zich mee brengt, zal de AIVD met prioriteit werken aan (de verdere uitbouw van) een eigen hoogwaardige inlichtingenpositie met betrekking tot personen en organisaties in Nederland en het buitenland die een concrete of zeer voorstelbare jihadistisch-terroristische dreiging vormen voor Nederland of Nederlandse belangen elders. De AIVD zal daartoe inlichtingenposities op jihadistische netwerken uitbouwen ten aanzien van een aantal risicogebieden.
2. De AIVD zal prioriteit geven aan het inwinnen van inlichtingen ten aanzien van een specifiek aantal landen dat is opgenomen in (het geheime deel van) het Aanwijzingsbesluit Inlichtingen Buitenlandtaak. Dat betreft landen waarvan in samenspraak met de belangrijkste afnemers is bepaald dat inlichtingen van wezenlijk belang zijn voor de totstandkoming van het Nederlandse buitenlandbeleid. Doel hiervan is de Nederlandse regering in staat te stellen een eigenstandig oordeel te vormen over de ontwikkelingen rondom en de dreiging die uitgaat van de landen waaraan de prioriteit wordt gegeven.

De intensivering van de aandacht voor deze twee strategische operationele doelstellingen is mogelijk gemaakt door de inzet te verminderen op in belang afnemende fenomenen als het binnenlands jihadistisch terrorisme en onderdelen van radicalisme en extremisme (zie verder de hoofdstukken 1 en 2).

De strategische doelstellingen vormen de basis voor de planning, uitvoering en verantwoordingscyclus. In dit jaarverslag legt de AIVD verantwoording af over zijn activiteiten in 2010, die gebaseerd zijn op het jaarplan 2010. Het jaarplan 2010 is in overleg met de ketenpartners opgesteld, besproken in de Raad voor de Nationale Veiligheid (RNV) en vastgesteld door de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties¹.

¹ Brief aan de Tweede Kamer 2009-2010, 30 977, nr. 30 d.d. 2 februari 2010

1 Terrorisme

Terrorisme is een aandachtsgebied van de AIVD vanwege het gewelddadige en ontwrichtende karakter van dit fenomeen. De in 2009 geconstateerde verschuiving van endogene naar exogene jihadistisch-terroristische dreiging heeft zich in het afgelopen jaar doorgezet. De AIVD heeft in 2010 dan ook het onderzoek naar deze dreiging uitgebreid.

1.1 Jihadistisch-terroristische dreiging

De AIVD heeft in 2010 prioriteit gegeven aan het tijdig onderkennen van jihadistisch-terroristische dreiging vanuit buitenlandse en internationale terroristische groepen en netwerken jegens Nederland of Nederlandse belangen in het buitenland. Een specifiek aandachtspunt in 2010 was het tijdig onderkennen van personen die vanuit Nederland op jihad gaan naar het buitenland of die van de jihad terugkeren naar Nederland. De AIVD heeft in dit kader de informatiepositie op transnationale netwerken en internationale jihadistische webfora verder uitgebouwd, onder meer door intensivering van de interceptie van berichtenverkeer en het uitbouwen van de samenwerking met internationale partners.

De jihadistische dreiging in Europa vindt zijn oorsprong onder meer in Jemen, Somalië, Noord-Afrika, maar vooral in Afghaans-Pakistaanse grensgebied. De voorstelbaarheid van een aanslag vanuit dat laatste gebied is in de loop van 2010 verder toegenomen. Nederland is in 2010 in de internationaal-jihadistische propaganda niet prominent genoemd als doelwit voor aanslagen. Bovendien is het aantal Nederlanders dat in strijdgebieden heeft deelgenomen aan of is getraind voor de jihad relatief gering in vergelijking met andere Europese landen. Hier staat tegenover dat er wel Nederlandse verbindingen zijn met deze transnationale netwerken, zowel fysiek als via internationale jihadistische webfora. Ook zou Nederland te maken kunnen krijgen met dreiging waarbij teruggekeerde jihadisten uit andere Europese landen betrokken zijn. Dit leidt tot de inschatting dat ook voor Nederland de voorstelbaarheid van terroristische aanslagen vanuit exogene bron het afgelopen jaar is toegenomen, al is deze nog steeds minder groot dan in enkele omringende Europese landen.

Complicerend voor het dreigingsbeeld is dat ook personen kunnen toeslaan die min of meer alleen opereren. De bomaanslag in een winkelstraat in Stockholm op 11 december 2010 werd uitgevoerd door één dader. Dit laat zien dat behalve van jihadistische netwerken, ook een

dreiging kan uitgaan van individuen of cellen die zich laten inspireren door jihadistische boodschappen, die vooral via internet worden verspreid.

Internet

'Jihadistisch internet' speelt een grote rol in de dreiging die zich momenteel tegen het Westen manifesteert. Deze rol bestaat niet alleen uit de verspreiding van jihadistische propaganda, maar ook uit netwerkvorming en rekrutering van strijders, facilitering van jihadgang en aanslagplanning. Een jihadistisch netwerk bevat vaak zowel fysieke als virtuele componenten, die elkaar aanvullen en versterken. Dergelijke netwerken en de dreiging die ervan uitgaat zijn niet gebonden aan landsgrenzen. Internet stelt jihadisten in het Westen enerzijds en in de strijdgebieden anderzijds in staat om steeds intensievere samenwerkingsverbanden met elkaar aan te gaan.

Illustratief voor deze samenwerkingsverbanden is een faciliterend netwerk van jihadisten in het Midden-Oosten, Afrika, Zuidoost-Azië en Europa dat ook zeer actief was op internet. In dit netwerk werd naast de verspreiding van jihadistische propaganda ook de jihadgang naar strijdgebieden gefaciliteerd en werden aanslagen besproken. Inmiddels zijn in diverse landen personen die tot dit netwerk behoren aangehouden op verdenking van (het faciliteren van) jihadgang naar de strijdgebieden en/of betrokkenheid bij aanslagplannen in Europa. In dit verband werden op 23 november 2010 in België arrestaties verricht. Ook in Amsterdam werden drie personen aangehouden op verzoek van de Belgische autoriteiten.

Afghanistan-Pakistan

De exogene jihadistische dreiging tegen Europa heeft vooral zijn oorsprong in het Afghaans-Pakistaanse grensgebied. In deze regio bevinden zich jihadistische netwerken die aanslagen plegen tegen westerse belangen ter plaatse, of de intentie hebben om aanslagen te plegen in het Westen. Zij kunnen daarbij bovendien beschikken over een niet onaanzienlijk aantal Europese jihadisten. Deze zijn getraind of hebben gevechtservaring en extra inspiratie opgedaan in het Afghaans-Pakistaanse grensgebied. Zij staan in contact met operationele leiders in dit gebied. Na hun terugkeer kunnen zij hier aanslagen plegen, ook zonder daartoe te zijn aangestuurd door leiders of planners in het Afghaans-Pakistaanse grensgebied. Tevens kunnen zij functioneren als nieuwe knooppunten voor transnationaal opererende jihadistische netwerken.

De voorstelbare dreiging die uitgaat van jihadistische netwerken in het Afghaans-Pakistaanse grensgebied tegen Europa als geheel is in de laatste maanden van 2010 toegenomen. Er zijn diverse signalen opgevangen dat netwerken in het gebied vastbesloten zijn om aanslagen te plegen in Europa. De aanhoudingen in Zweden en Denemarken op 29 december 2010 hebben dit geïllustreerd. Enkele verdachten in deze zaak hebben enige tijd doorgebracht in het Afghaans-Pakistaanse grensgebied alvorens over te gaan tot planning van de aanslag op de Deense krant Jyllands-Posten.

De mogelijkheid van met name uit het Westen afkomstige jihadisten om zich te verplaatsen, vormt een essentieel onderdeel van de jihadistisch-terroristische dreiging tegen Europa. Enerzijds moeten jihadisten getraind worden, waarvoor zij naar een land moeten reizen waar zich trainingskampen bevinden. Anderzijds kunnen zij na training terugkeren naar hun land van herkomst om aanslagen te plegen. Ook hiervoor moeten zij reizen. Ook als jihadisten niet terugkeren naar hun land van herkomst, maar naar een specifiek land worden gestuurd om een aanslag te plegen, moeten zij kunnen reizen.

‘Reisbewegingen’ vormen dan ook een belangrijk fenomeen in het onderzoek van de AIVD. Dit betekent dat het gebruik van passagiersgegevens de wettelijke taakuitvoering van de AIVD kan versterken. Momenteel wordt onderzocht hoe passagiersgegevens die relevant zijn bij het bestrijden van terrorisme en het bevorderen van de nationale veiligheid in bredere zin, het best zouden kunnen worden verwerkt door de AIVD.

Jemen

In Jemen is Al Qaida op het Arabisch Schiereiland (AQAS) in toenemende mate een internationale agenda gaan voeren. Een voorbeeld hiervan is de aanslagpoging in oktober 2010 waarbij twee bompakketten uit Jemen met bestemmingen in de Verenigde Staten per luchtpost werden verstuurd. Bovendien is de propagandacampagne van AQAS zich gaan richten op jihadisten in het Westen. Een goed voorbeeld hiervan is het online jihadistisch tijdschrift *Inspire*, dat wordt uitgebracht door AQAS. *Inspire* is een Engelstalige publicatie, waarin onder meer jihadisten in het Westen worden aangespoord om in eigen land zelfstandig aanslagen te plegen. De bekende jihadistische prediker Anwar Al Awlaki, die de afgelopen jaren meerdere aanslagplegers inspireerde, speelt een grote rol in de propagandastrategie van AQAS. Bovengenoemde aanslagpogingen en propaganda verhoogden de aantrekkingskracht van AQAS op westerse jihadisten.

Somalië

Westerse belangen in en nabij Somalië, waaronder Nederlandse (humanitaire) belangen in Oost-Afrika en Nederlandse en bondgenootschappelijke belangen in de kustregio, zijn in 2010 geïdentificeerd als voorstelbare doelwitten voor aanslagen door de Somalische jihadistische organisatie Al Shabaab. Door Al Qaida geïnspireerde onderdelen van Al Shabaab hebben ambities om internationaal aanslagen te plegen. Tot op heden hebben deze ambities geleid tot aanslagen in de eigen regio (met name Kenia en Oeganda), maar niet in het Westen. Er bestaat wel een risico dat door Al Shabaab getrainde of geïnspireerde Somaliërs zelfstandig aanslagen plegen in het Westen, zoals het geval was bij de mislukte aanslagpoging op de Deense cartoonist Kurt Westergaard op 1 januari 2010. Somalië heeft aantrekkingskracht op jihadisten wereldwijd. De AIVD heeft in 2010 geen poging tot uitreis voor de jihad vanuit Nederland geconstateerd. In dat jaar is wel een Nederlandse Somaliër, die vanuit het Verenigd Koninkrijk op weg was naar Somalië, aangehouden in Kenia. Deze persoon is na zijn aanhouding teruggestuurd naar het Verenigd Koninkrijk. De AIVD werkt nauw samen met buitenlandse collega-diensten om dergelijke jihadreizen te verhinderen.

De AIVD beschikte in december 2010 over aanwijzingen dat Al Shabaab mogelijk op korte termijn een aanslag wilde plegen in Nederland. De AIVD deed al langer onderzoek naar de dreiging en kreeg uit verschillende bronnen aanwijzingen over personen die mogelijk betrokken waren bij het aanslagplan. Hoewel het doelwit onbekend was, vond de AIVD de aanslagdreiging dermate ernstig dat samenwerkingspartners werden geïnformeerd en een ambtsbericht werd uitgebracht.

Noord-Afrika

Al Qaida in de Islamitische Magreb (AQIM) richtte zich oorspronkelijk op de strijd in Algerije. Sinds de aansluiting bij kern-Al Qaida heeft het zijn horizon verbreed naar westerse doelwitten in de bredere Sahel-regio. Naast aanslagen op westerse belangen vormen ontvoeringen van westerlingen in de regio inmiddels een belangrijke dreiging die van AQIM uitgaat. De dreiging van ontvoering van Nederlanders is dan ook reëel. Het hogere kader van AQIM heeft nog steeds de ambitie om aanslagen in het Westen te plegen, maar hieraan wordt vooralsnog minder prioriteit toegekend.

Jihadistische propaganda die vooral via jihadistische webfora wordt verspreid is een belangrijke factor in het jihadistisch-terroristische dreigingsbeeld. Hiermee wordt het beeld opgeroepen van een gesloten wereldwijd jihadistisch front tegen de vijanden van de islam. Hiermee wordt niet alleen de eigen jihadistische achterban geïnspireerd en gemobiliseerd, maar ook het westerse publiek wordt voortdurend herinnerd aan een sluimerende terroristische dreiging. De relatie tussen de propaganda en daadwerkelijke terroristische activiteiten is complex. Soms is er een direct verband tussen een aanslag en de claim van terroristische organisaties achteraf, maar het komt ook vaak voor dat aanslagen achteraf onterecht worden opgeëist. Dit geldt eveneens voor dreigementen jegens landen of personen die via webfora worden gepubliceerd: in verreweg de meeste gevallen gaat hier geen concreet terroristisch plot achter schuil en is het zelfs vaak de vraag of de 'poster' van dergelijke berichten daadwerkelijk tot een jihadistisch netwerk behoort. Een voorbeeld van dit laatste was de 'posting' van een onbekende persoon op het jihadistische webforum Al-Faloja met daarin de oproep aan AQIM om Mohammed Bouyeri te bevrijden. Deze oproep leidde niet direct tot een verhoogde dreiging voor ontvoering van Nederlanders in het bijzonder, maar had wel door AQIM propagandistisch uitgebuit kunnen worden wanneer het onverhoopt een Nederlander in handen had gekregen.

Lokale netwerken in Nederland

De dreiging die uitgaat van lokale jihadistische netwerken is al geruime tijd onveranderd laag. Een gebrek aan leider-schap en samenhang in de lokale jihadistische groepen, alsmede de groeiende weerstand binnen de moslim-gemeenschappen, zijn hiervoor de verklarende factoren. Degenen die willen deelnemen aan de jihad, lijken dat vooral buiten Nederland, bijvoorbeeld in Afghanistan, te willen doen. Mede dankzij internet bestaat het risico dat jihadisten in Nederland aansluiting vinden bij transnationale structuren en een trainingskamp bezoeken in één van de strijdgebieden.

1.2 Niet-jihadistisch terrorisme

PKK

De AIVD verricht onderzoek naar activiteiten van de terroristische Koerdische Arbeiderspartij (Partiya Karkerên Kurdistan, PKK) in Nederland. De PKK wil meer politieke en culturele rechten voor Koerden in Zuidoost-Turkije. Daartoe voert de PKK een gewapende strijd tegen het Turkse leger in Zuidoost-Turkije en Noord-Irak. De PKK pleegde daarnaast ook aanslagen waarvan burgers het slachtoffer werden.

De AIVD heeft vastgesteld dat de PKK in Nederland actief is met financierings- en faciliteringsactiviteiten. Op basis van dit onderzoek heeft de AIVD zeven gemeenten en samenwerkingspartners als de Immigratie- en Naturalisatiedienst (IND) en de Douane ingelicht over deze activiteiten. Door lokale besturen en samenwerkingspartners te informeren helpt de AIVD om weerstand op te bouwen tegen de invloed van de PKK.

In februari en maart 2010 hebben in Europa verschillende verstoringsacties tegen de PKK plaatsgevonden. Op 26 februari 2010 zijn in Italië en Frankrijk in totaal 20 personen gearresteerd op verdenking van het rekruteren van Koerdische jongeren voor de PKK. Enkele dagen daarna, op 4 maart, zijn in België op 28 plaatsen huiszoekingen verricht. Daarbij werden in totaal 15 personen aangehouden en internationale uitleveringsverzoeken uitgevaardigd voor 14 andere personen. De AIVD heeft deze actie ondersteund door relevante informatie te delen met de Belgische autoriteiten. In reactie op de justitiële actie in België, hebben zeker 5000 Koerden in Brussel gedemonstreerd. De AIVD heeft geconstateerd dat ook PKK-sympathisanten uit Nederland zich bij dit protest hebben aangesloten.

DHKP/C

De marxistisch-leninistische terroristische organisatie DHKP/C (Devrimci Halk Kurtulus Partisi/Cephesi, Revolutionaire Volksbevrijdingspartij/Front) streeft naar de vestiging van een socialistische staat in Turkije. Deze organisatie ziet geweld als een legitiem middel om dit doel te bereiken. In Nederland zijn leden en sympathisanten met name actief binnen sociaal-culturele verenigingen. Het onderzoek van de AIVD heeft zich gericht op activiteiten van de DHKP/C in Nederland die terrorisme ondersteunen in Turkije. Naar aanleiding van dit onderzoek zijn drie DHKP/C-leden, die in Amsterdam actief waren, door de IND en de Vreemdelingenpolitie tot ongewenst vreemdeling verklaard en Nederland uitgezet.

1.3 Activiteiten en resultaten

De AIVD heeft er in 2010 voor gezorgd dat zijn partners tijdig konden beschikken over een actueel, accuraat en betrouwbaar beeld van de terroristische dreiging. Op basis hiervan konden zij adequate (beleids)maatregelen ontwikkelen en implementeren om de terroristische dreiging en de gevolgen daarvan te voorkomen of te reduceren. Zij kregen in 2010 vaker, tijdig, op maat gemaakte producten via onder meer het Nationale Inlichtingen Beeld (NIB), dat in samenwerking met de Militaire Inlichtingen- en Veiligheidsdienst (MIVD) vier maal is opgesteld. In 2010 zijn voorts meer Korte Informatie Rapportages (KIR) uitgebracht en zijn meer individuele briefings gegeven. De informatievoorziening van de AIVD richting het ministerie van Buitenlandse Zaken is toegenomen ten opzichte van de voorgaande jaren.

In 2010 is door de AIVD ingezet op doelmatigheid door verbetering van de samenwerking met de Regionale Inlichtingendiensten (RID'en), specifiek op het gebied van monitoronderzoek en verkennend onderzoek.

CT Infobox

De CT Infobox is een samenwerkingsverband van de AIVD, het Korps Landelijke Politiediensten (KLPD), de IND, de MIVD, de Fiscale Inlichtingen- en Opsporingsdienst (FIOD), de Koninklijke Marechaussee (KMar), de Financial Intelligence Unit-Nederland (FIU-NL), het Openbaar Ministerie (OM) en de Nationaal Coördinator Terrorismebestrijding (NCTb). In de CT Infobox wordt informatie van deze diensten bij elkaar gebracht over netwerken en personen die betrokken zijn bij terrorisme. Deze gegevens worden vervolgens multidisciplinair, dat wil zeggen met de expertise van meerdere organisaties, vergeleken en geanalyseerd. Doordat de informatie op één plaats beschikbaar is, worden onderlinge verbanden onderkend en wordt soms ook door middel van een snelle scan beoordeeld of er informatie aanwezig is die voor één of meer van de partners in de CT Infobox van belang is. Hier ligt de grote meerwaarde van de CT Infobox. De CT Infobox is ondergebracht bij de AIVD.

In 2010 is een evaluatie van antiterrorismemaatregelen uitgevoerd, waarin ook de CT Infobox is gezien². In het rapport wordt geconcludeerd dat de CT Infobox als een belangrijk en nuttig middel wordt beschouwd in de samenwerking tussen de verschillende betrokken partijen. Tegelijk is geconstateerd dat als het gaat om afwegingen in een terrorismezaak met (zeer) acute dreiging, de CT Infobox weliswaar van belang is, maar dat deze rol ook niet moet worden overschat: de inzet van de box is met name aan de orde in reguliere fasen van terrorismeonderzoek.

² Antiterrorismemaatregelen in Nederland in het eerste decennium van de 21^e eeuw, aangeboden aan de Tweede Kamer op 28 januari 2011.

noch links, noch rechts

Revolutionaire

duftonoom
verzet

WEE!!
WODD?

GEEN

Diinhad

IN ONZE STRAAT!

www.voorpost.org

WONEN
EEN RECHT
HET HET KRAAKVERBOOD

2 Radicalisme en extremisme

De AIVD heeft zich in het onderzoek naar radicalisme het afgelopen jaar gericht op radicale islamitische ideologieën en stromingen die op georganiseerde wijze en op grote schaal gebruik maken van democratische en/of ondemocratische middelen om de eigen doelstellingen te verwezenlijken, zodanig dat de Nederlandse democratische rechtsorde kan worden bedreigd of aangetast. In paragraaf 2.1 worden de belangrijkste ontwikkelingen beschreven. In de paragrafen 2.2 en 2.3 wordt in het kader van radicalisme kort ingegaan op Moluks activisme en op deradicalisering en 'disengagement'.

Bij (politiek) extremisme overschrijden personen en groepen bewust de wet, waarbij wordt getornd aan democratische besluitvorming en (gewelddadige) illegale acties worden gepleegd. Het gaat daarbij dus om meer dan alleen verstoring van de openbare orde, namelijk om verstoring en bedreiging van de democratische rechtsorde³. In paragraaf 2.4 worden de ontwikkelingen in het afgelopen jaar op het gebied van extremisme beschreven.

2.1 Radicaal-islamitische bewegingen

Binnen het onderzoek naar radicaliseringstendensen in Nederland is aandacht voor radicale en/of (ultra-)orthodoxe islamitische bewegingen die in potentie een bedreiging vormen voor de Nederlandse democratische rechtsorde. Hierbij moet worden gedacht aan niet-gewelddadige bewegingen die door hun boodschap, bereik en activiteiten op termijn kunnen bijdragen aan het ontstaan van maatschappelijke polarisatie, onverdraagzaam isolationisme en anti-integratieve tendensen. Daarnaast wordt onderzocht of deze bewegingen een voedingsbodem kunnen vormen voor jihadisme. Voorbeelden van dergelijke bewegingen zijn de Moslimbroederschap, de Tablighi Jamaat, de Hizb ut-Tahrir en de salafitische beweging.

De Moslimbroederschap

De Moslimbroederschap is een van oorsprong Egyptische, maar nu internationale islamitische beweging die in het Midden-Oosten politieke aspiraties heeft. De Moslimbroederschap in Europa, die in de jaren zestig is ontstaan, is een meer zelfstandige en nauwelijks politieke koers gaan varen. Zij streeft naar herislamisering van de

moslimgemeenschap waarbij de islam leidend moet zijn in het dagelijks leven van de moslims. Zij richt zich daarbij vooral op het verspreiden van het religieuze gedachtegoed van de Moslimbroederschap en het vergroten van haar invloedssfeer. De Moslimbroeders in Nederland stellen zich gematigd op en streven actief een betere positie voor moslims in Nederland na. De Nederlandse Moslimbroederschap bestaat uit een klein aantal invloedrijke en hoogopgeleide individuen, die het vooralsnog ontbreekt aan voldoende invloed om de beoogde positie te verkrijgen. De AIVD acht het voorstelbaar dat de zeer orthodoxe interpretatie van de islam op gespannen voet komt te staan met de beginselen van de democratische rechtsorde.

Toegezegd is de Tweede Kamer per brief te informeren over de resultaten van het onderzoek van de AIVD naar de Moslimbroederschap⁴.

Tablighi Jamaat

De Tablighi Jamaat is een islamitische missiebeweging met tientallen miljoenen aanhangers wereldwijd. De ideologie is ultra-orthodox en staat haaks op westerse waarden. De Tablighi Jamaat beschikt over een internationaal netwerk van personen en moskeeën en is ook actief in Nederland met enkele honderden aanhangers van voornamelijk Marokkaanse en Pakistaanse origine.

De AIVD is van mening dat van de Tablighi Jamaat in Nederland als beweging weinig dreiging uitgaat. De Nederlandse tak van de beweging staat afwijzend tegenover het gebruik van geweld in naam van de islam. Voorts is het risico van sociaal-isolationisme en/of polarisatie klein. De Tablighi Jamaat in Nederland telt weinig aanhangers, heeft weinig middelen en richt zich uitsluitend op de heropvoeding van moslims. Bovendien is de weerstand hoog onder de Nederlandse (moslim)bevolking. De reikwijdte van de ultra-orthodoxe boodschap is derhalve beperkt.

Hizb ut-Tahrir (Hut)

De Hizb ut-Tahrir (letterlijk: partij van de bevrijding) is een internationale politiek-islamitische beweging, die stelt dat de Koran en de hadith (dat wat verteld wordt) een blauwdruk bieden voor een (alternatieve) vorm van staatsinrichting, die in essentie onverenigbaar is met de democratie.

³ Zie voor een toelichting op de begrippen activisme en extremisme de begrippenlijst achterin dit jaarverslag.

⁴ Toegezegd door de toenmalige minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties in het Algemeen overleg van 20 mei 2010 over het islamcongres in Amsterdam (vergaderjaar 2009-2010, 29 614, nr. 25).

Het uiteindelijke doel van de Hizb ut-Tahrir is dan ook het vestigen van een islamitische staat, waarin de sharia van kracht is. Daarnaast bevat de ideologie van de Hizb ut-Tahrir antiwesterse, antizionistische en anti-integratieve elementen.

De Hizb ut-Tahrir in Nederland hanteert tot op heden democratische middelen en blijft binnen de grenzen van de wet. De beweging probeert met een modern islamitisch betoog hoogopgeleide moslims aan zich te binden. Ook reageert de Hizb ut-Tahrir op politieke ontwikkelingen in Nederland. Zo is het afgelopen jaar betoogd dat het onislamitisch is om actief of passief deel te nemen aan verkiezingen. Uit reacties in de media en op internet is gebleken dat deze oproep werd verworpen door veel Nederlandse moslims en ook door koepelorganisaties als de Unie van Marokkaanse Moskeeorganisaties in Nederland (UMMON) en het Contactorgaan Moslims en Overheid (CMO). De weerstand tegen de boodschap van de Hizb ut-Tahrir is derhalve hoog onder de Nederlandse moslimbevolking.

Salafisme

De AIVD heeft in 2009 in de open publicatie *Weerstand en tegenkracht* de actuele trends en ontwikkelingen van het salafisme in Nederland belicht. Een van de belangrijkste constatering was dat de vier grote salafitische centra niet langer fungeren als voedingsbodem voor jihadistisch terrorisme en dat leidende salafisten zelfs openlijk stelling nemen tegen het jihadistisch gedachtegoed. Een deel van de Nederlandse moslimgemeenschap spreekt zich op lokaal en nationaal niveau steeds vaker uit tegen de anti-integratieve en onverdraagzaam isolationistische boodschap van het salafisme. De toegenomen weerstand heeft tot gevolg gehad dat de groei van de salafitische beweging in ons land is gestagneerd. Er is in 2010 geen aanleiding geweest om dit beeld bij te stellen. In het afgelopen jaar zijn bezoeken gebracht aan verschillende burgemeesters om de publicatie over het salafisme in Nederland toe te lichten.

2.2 Moluks activisme

In 2010 heeft het Moluks activisme in Nederland veel aandacht besteed aan het staatsbezoek dat de Indonesische president Yudhoyono in oktober aan Nederland zou brengen. De regering in ballingschap van de Republiek Maluku Selatan (RMS) spande een kort geding aan waarin de Nederlandse regering werd gevraagd de president na aankomst te arresteren wegens betrokkenheid bij mensenrechtenschendingen op de Molukken. Eén van de gevolgen van dit kort geding was dat de Indonesische president het bezoek aan Nederland annuleerde. De AIVD heeft zowel de politie als het ministerie van Buitenlandse Zaken kunnen voorzien van relevante informatie rond dit (voorgenomen) staatsbezoek.

2.3 Deradicalisering en 'disengagement'

Binnen de context van terrorismebestrijding biedt deradicalisering de mogelijkheid om potentiële risico's en (gewelds)dreigingen in een zo vroeg mogelijk stadium aan te pakken. De AIVD heeft in 2010 een onderzoeksrapportage uitgebracht over de factoren die een rol spelen bij deradicalisering van jihadisten in Nederland. Een belangrijke conclusie is dat een onderscheid moet worden gemaakt tussen 'disengagement' en deradicalisering. Het verschil is dat in het geval van 'disengagement' weliswaar wordt afgezien van radicaal gedrag, maar dat de onderliggende waarden (jihadistische ideologie) in stand blijven. In het geval van deradicalisering veranderen ook de onderliggende waarden. Het eerste komt in Nederland veel vaker voor. Op de langere termijn ligt het in de lijn der verwachting dat 'disengagement' (deels) zal leiden tot deradicalisering.

De AIVD acht het van belang beleid met betrekking tot de aanpak van jihadisten te richten op zowel deradicalisering als 'disengagement'. De AIVD heeft in dit kader advies uitgebracht aan zijn partners (NCTb en ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties) ten behoeve van het operationeel actieplan *Polarisatie en Radicalisering*.

2.4 Extremisme

De AIVD deed in 2010 onderzoek naar groeperingen en organisaties, fluïde netwerken en individuele extremisten. Binnen dit onderzoek was aandacht voor onder andere rechts-, links-, dierenrechten- en asielextremisme. De AIVD had daarbij veelvuldig en vroegtijdig contact met politie, lokaal bestuur en potentiële doelwitten, zodat zij passende maatregelen konden treffen.

Rechts-extremisme en extreemrechts⁵

In november 2010 heeft de AIVD de onderzoeksrapportage *Afkalvend front, blijvend beladen* uitgebracht over de dreiging die uitgaat van extreemrechts en rechts-extremisme tegen de democratische rechtsorde in Nederland. De conclusie van het onderzoek luidt dat de dreiging gering is. Het blijft evenwel van belang om de aard, ernst en omvang ervan te blijven onderzoeken en te blijven duiden, om tot een reële inschatting van de dreiging te kunnen komen.

In Nederland vormt extreemrechts, zoals de AIVD dat definieert, nauwelijks een factor van betekenis meer. De AIVD ziet extreemrechts als datgene wat is voortgekomen uit de Centrumstroming van de jaren '90, die een xenofobie

⁵ Zie voor een toelichting op de begrippen (rechts-)extremisme en extreem(rechts) de begrippenlijst achterin dit jaarverslag.

en nationalistisch gedachtegoed met legale middelen wilde realiseren. Binnen het rechts-extremisme blijkt steeds meer sprake te zijn van een samenstel van stromingen die elkaar op ideologisch vlak lijken uit te sluiten. Omdat onderlinge contacten in de beweging vooral sociaal van aard zijn, kunnen aanhangers van de verschillende stromingen geregeld samen optrekken, zoals in demonstraties, herdenkingen en scholingsbijeenkomsten.

Voorts blijft sprake van organisatorische fragmentatie en een kleine achterban. Als onder rechts-extremisten anti-democratische doelen worden aangehangen, blijft dat beperkt tot een mondeling beleden ideaalbeeld. Slechts weinigen pogen dit met ondemocratische middelen te realiseren. Dit alles leidt ertoe dat de dreiging jegens de democratische rechtsorde van rechts-extremisme gering is. De AIVD schat in dat, indien de dynamiek die heeft geleid tot het huidige dreigingsbeeld in de komende jaren doorzet, de geringe dreiging van rechts-extremisme tegen de democratische rechtsorde in de toekomst niet wezenlijk zal veranderen of zelfs zal dalen. Mocht er een leider ontstaan die door de beweging geaccepteerd wordt als hiërarchisch leider, dan zou deze in staat kunnen zijn deze beperkingen te doorbreken. Dat zou kunnen leiden tot een toename van de dreiging.

Dierenrechtenextremisme

De AIVD constateert dat thans sprake is van een teruggang van activiteiten van dierenrechtenactivisten en -extremisten in aantal en intensiteit. De activiteiten hadden in 2010 in hoofdzaak een vreedzaam karakter. Met name de Anti Dierproeven Coalitie (ADC) is doorgegaan op de in 2009 voorzichtig ingeslagen weg van meer vreedzame uitingen van ongenoegen over het leed dat dieren wordt aangedaan. Daarmee is ADC een meer activistische organisatie geworden.

SHAC-Nederland (Stop Huntingdon Animal Cruelty), dat kan worden gezien als een autonoom actieve groep sympathisanten van Respect voor Dieren (RvD), heeft in 2010 diverse acties uitgevoerd. Deze betroffen onaangekondigde lawaaiacties bij en verstoringen van bijeenkomsten van farmaceutische ondernemingen die zakelijke contacten onderhouden met de Britse dierproevengigant Huntingdon Life Sciences (HLS).

De AIVD stelt vast dat dierenrechtenactivisme en -extremisme een onverminderd sterke internationale dimensie kent. Dit geldt met name voor Europa en Noord-Amerika. Veel van de contacten worden gelegd via internet, waar informatie wordt uitgewisseld en acties worden aangekondigd. Via websites en fora worden opruiende teksten verspreid en worden gegevens van in de ogen van dierenrechtenextremisten 'foute' bedrijven gepubliceerd. Naar

inschatting van de AIVD zal deze vorm van actievoeren blijvend zijn.

De aandacht van overheidswege voor de preventie en bestrijding van dierenrechtenextremisme heeft aan de gesignaleerde teruggang bijgedragen. De AIVD heeft afspraken gemaakt om internationaal, waar mogelijk en opportuun, nog meer samen te werken om het dierenrechtenextremisme het hoofd te kunnen bieden. De AIVD blijft in de komende periode de ontwikkelingen binnen het dierenrechtenextremisme volgen en informeert waar nodig de belanghebbenden.

Intimiderend en/of gewelddadig verzet tegen het asiel- en vreemdelingenbeleid

Het afgelopen jaar werd – naast nieuwe publicaties van gegevens van bij het beleid betrokken ondernemingen en instanties – opnieuw gekenmerkt door harde acties tegen het asielbeleid, zoals brandstichting en vernieling. De AIVD neemt binnen het onderzoek naar asielextremisme verder waar dat Nederlandse tegenstanders van het asielbeleid steeds vaker deelnemen aan acties in het buitenland, met name in België.

De AIVD blijft de komende tijd onderzoek verrichten naar het asielextremisme in Nederland en de deelname aan acties in het buitenland. De AIVD heeft voorts, ter verhoging van de weerstand van eventuele doelwitten, in de afgelopen periode voorlichting gegeven aan diverse bedrijven en organisaties.

Antifascisme

De AIVD heeft alle burgemeesters van Nederland in februari 2010 in een brief geïnformeerd over de werkwijze van de Antifascistische Actie (AFA). De extreemlinkse AFA zoekt de confrontatie met in hun ogen extreemrechtse partijen tijdens partijbijeenkomsten en demonstraties en probeert dit soort bijeenkomsten te voorkomen door het lokaal bestuur op oneigenlijke wijze of onder valse voorwendselen te benaderen. AFA paste deze werkwijze ook toe in de aanloop naar de gemeenteraadsverkiezingen. De AIVD heeft de werkwijze van de AFA toegelicht, zodat bestuurders in staat zijn hierop adequaat te reageren.

AFA benadert regelmatig – vaak onder het mom van een antidiscriminatiebureau – gemeentebesturen om te voorkomen dat in hun ogen 'rechtse' groeperingen de mogelijkheid krijgen bijeenkomsten te houden of te demonstreren. Wanneer AFA kennis heeft van een geplande demonstratie door 'rechts', worden gemeenten en bijvoorbeeld zaaleigenaren benaderd en gewaarschuwd voor materiële schade die het gevolg kan zijn van dergelijke demonstraties. Schade is in de regel echter vaak het gevolg van AFA's tegendemonstraties.

De AIVD blijft in de komende tijd met name extremistische activiteiten van Nederlandse antifascisten onderzoeken.

De AIVD heeft in 2010 geconstateerd dat sprake is van toenemende samenwerking tussen de verschillende linkse actiegroepen. Dat wil zeggen dat het onderscheid tussen de groeperingen die zich richten op antifascisme, antiglobalisering, milieu, dierenrechten en – in mindere mate – op asiel- en vreemdelingenbeleid, vervaagt. De AIVD onderzoekt of deze trend in 2011 doorzet.

2.5 Activiteiten en resultaten

De partners van de AIVD konden in 2010 beschikken over een actueel, accuraat en betrouwbaar beeld van de dreiging tegen de democratische rechtsorde die in 2010 uitging van vertegenwoordigers van radicale en extremistische ideologieën en stromingen. Dat beeld stelde hen waar nodig in staat te handelen. Een voorbeeld daarvan is de voorlichting die aan het openbaar bestuur, maar ook aan ondernemingen is gegeven over radicalisering. De werkwijze van de AIVD om vaker dergelijke op maat gemaakte producten aan te bieden wordt blijkens de positieve reacties zeer gewaardeerd.

De AIVD heeft in 2010 gewerkt aan een grotere doelmatigheid door middel van systematische prioritering van onderzoeken, een betere samenwerking met enerzijds de Regionale Inlichtingendiensten (RID'en) en anderzijds buitenlandse diensten, en door vaker aansluiting te zoeken bij de wetenschap ('academic outreach').

3 Heimelijke inlichtingenactiviteiten van vreemde mogendheden

Buitenlandse overheden proberen op heimelijke wijze, buiten de reguliere politieke en diplomatieke contacten om, ongewenst gevoelige politieke, militaire, technisch-wetenschappelijke en economische informatie in Nederland te vergaren en Nederlandse politieke en ambtelijke besluitvorming en migrantengemeenschappen te beïnvloeden. Daarbij gebruiken zij een variëteit aan methoden. Doorgaans worden daarbij de inlichtingendiensten van de betreffende landen ingezet. Deze inlichtingenactiviteiten kunnen de nationale veiligheid aanzienlijke schade toebrengen en de nationale soevereiniteit aantasten. De AIVD zet zich daarom in voor het tijdig onderkennen, voorkomen en effectief (helpen) tegengaan van deze activiteiten.

3.1 Vormen van heimelijke activiteiten en inmenging

Wetenschap en techniek doelwit van spionage

De AIVD heeft in 2010 actief bedrijven, universiteiten en andere instellingen gewaarschuwd voor het risico van buitenlandse wetenschapsspionage. Zo is in het afgelopen jaar bijvoorbeeld vastgesteld dat buitenlandse inlichtingen-officiërs belangstelling vertonen voor Nederlandse bedrijven en Nederlandse hoogleraren die actief zijn op het terrein van hoogwaardige technologie. Ook heeft de AIVD geconstateerd dat Nederlandse hightechbedrijven doelwit zijn van Chinese spionage. Zo zijn bijvoorbeeld bij een bedrijf dat hoogwaardige technologie ontwikkelt bedrijfsgegevens weggesluisd ten behoeve van gebruik in China. De AIVD heeft het bedrijf hierop geattendeerd, zodat maatregelen konden worden genomen.

Chinese spionage in Nederland vindt plaats op diverse terreinen. De Chinese inlichtingendiensten hebben met name belangstelling voor Chinese minderheden, economische informatie (bijvoorbeeld op het terrein van ontwikkeling van hoogwaardige technologie) en wetenschap. Hierbij wordt gebruik gemaakt van zowel de 'klassieke' spionagemethoden (de inzet van agenten en informanten) als digitale spionage vanuit China zelf.

Het Chinese inlichtingenapparaat wil zicht houden op de activiteiten van Chinese minderheden in Nederland. Met name groepen die zich inzetten voor een grotere onafhankelijkheid in China, zoals politiek actieve Oeigoeren, kunnen rekenen op heimelijke bemoeienis van de Chinese overheid. Deze personen worden onder druk gezet om hun activiteiten te staken, waarbij soms achtergebleven familie of vrienden als pressiemiddel worden gebruikt.

Migranten als doelwit van buitenlandse inlichtingendiensten

Het is de AIVD in 2010 gebleken dat onverminderd aandacht uit het buitenland bestaat voor diverse migrantengemeenschappen in Nederland. Deze aandacht blijkt niet alleen uit openlijke beïnvloedingspogingen, maar tevens uit de heimelijke wijze waarop buitenlandse overheden de desbetreffende gemeenschappen proberen in kaart te brengen en trachten invloed op ze uit te oefenen. Dit gebeurt bijvoorbeeld door (oppositionele) politieke activiteiten nauwlettend in de gaten te houden en politiek actieve individuen tegen te werken. De AIVD informeert zo veel mogelijk belanghebbenden en samenwerkingspartners over dergelijke activiteiten om te voorkomen dat de rechten van Nederlandse ingezetenen worden aangetast.

Inlichtingendiensten pogen bestuur en media te beïnvloeden

Naast openlijke diplomatieke beïnvloeding heeft de AIVD onderkend dat buitenlandse overheden gebruik maken van hun inlichtingendiensten om op heimelijke wijze Nederlandse politieke en ambtelijke besluitvorming te beïnvloeden. Meestal is sprake van inlichtingenofficieren die in hun benaderingen gebruik maken van dekmantels. Mogelijk is ook sprake van door buitenlandse inlichtingendiensten georkestreerde propaganda in de media. Veelal ging het om enerzijds het in een kwaad daglicht stellen van tegenstanders en anderzijds het proberen te voorkomen van negatieve aandacht dan wel het genereren van positieve aandacht voor de desbetreffende buitenlandse belangen.

De AIVD heeft geconstateerd dat de Iraanse inlichtingendienst in 2010 heeft geijverd om Iraanse oppositiebewegingen in een slecht daglicht te stellen bij Nederlandse politici en bestuurders. De Iraanse dienst verzamelt informatie over personen die bij de oppositie betrokken zijn en beschuldigt de oppositiebewegingen ook via internetsites, (pers)conferenties, boeken en tijdschriften, onder meer van gewelddadigheden en mensenrechtenschendingen. Waar mogelijk heeft de AIVD belanghebbenden terzake nader geïnformeerd en bewust gemaakt van deze ongewenste en heimelijke beïnvloeding.

De dreiging van digitale spionage is onverminderd groot

De dreiging van digitale aanvallen tegen elektronische netwerken in Nederland is nog altijd groot. Tegen en via Nederland vinden gerichte digitale aanvallen plaats. Tevens is gebleken dat de bestaande detectiemiddelen niet voldoende zijn om alle aanvallen te onderkennen.

De AIVD onderscheidt twee belangrijke vormen van digitale aanvallen op systemen, die samenhangen met het doel waarvoor ze gepleegd worden. De eerste is digitale spionage, waarbij het doel is vertrouwelijke informatie te stelen. De tweede is digitale ontwrichting, waarbij de daders proberen de infrastructuur van een organisatie of land te ontwrichten. In militaire zin kan dit laatste 'cyberwarfare' worden genoemd. Beide vormen van digitale aanvallen kunnen worden ingezet voor zowel criminele als statelijke doeleinden. Digitale aanvallen kunnen verder zowel gericht (op specifieke gebruikers) als ongericht (op grote aantallen gebruikers) worden uitgevoerd. Onder ongerichte aanvallen vallen bijvoorbeeld ook grootschalige uitbraken van computervirussen die, willekeurige, minder goed beveiligde gebruikers kunnen treffen. Digitale aanvallen zijn eenvoudig en goedkoop uit te voeren, moeilijk traceerbaar en hebben hierdoor een zeer laag afbreukrisico voor de aanvallers.

De AIVD verwacht dat het aantal digitale aanvallen in de toekomst zal toenemen. Van belang is daarom dat essentiële systemen in ons land deugdelijk beveiligd zijn tegen digitale aanvallen en dat spionage en uitval van systemen op grote schaal kunnen worden voorkomen.

De AIVD stelt vast dat belangendragers zich niet altijd voldoende bewust zijn van de waarde van de informatie waarover zij beschikken. Zij overschatten bovendien de veiligheid van technische toepassingen als laptops en smartphones die zij in hun dagelijks werk gebruiken. Uitwisseling van gevoelige informatie over de telefoon of via e-mail vormt altijd een risico, mede omdat dergelijke communicatie via knooppunten in het buitenland kan lopen. Ook worden e-mailberichten van mobiele systemen als laptops en smartphones soms tijdelijk op buitenlandse servers opgeslagen. Buitenlandse inlichtingendiensten maken graag gebruik van dergelijke kansen.

Wanneer digitale spionageaanvallen onderkend worden, informeert de AIVD indien opportuun de relevante partijen hierover. Voorts levert de AIVD bijdragen aan de ontwikkeling van een nationale strategie op het gebied van cybersecurity.

Russische inlichtingenactiviteiten zijn zowel in Nederland als wereldwijd onverminderd reëel en actueel. In het afgelopen jaar was het oprollen in de Verenigde Staten van een spionagenetwerk van 'illegals' – elite-inlichtingenofficieren die langdurig met valse identiteit onder niet-traditionele dekmantel (veelal onopvallende bedrijven) opereren – de meest opmerkelijke tegenslag voor Russische inlichtingendiensten. Tevens kwamen andere Russische spionageactiviteiten in de openbaarheid. Een flink aantal haalde niet de publiciteit.

Ook in 2010 heeft de AIVD verschillende vormen van Russische inlichtingenactiviteiten waargenomen. Een veelgebruikte werkwijze is het cultiveren en rekruteren van (potentiële) bronnen. Een gemeenschappelijke vriend kan daarbij als tussenpersoon gebruikt worden om in contact te komen met een medewerker van een interessante organisatie, zoals NAVO en EU, de ministeries van Buitenlandse Zaken, Defensie, Economische Zaken, Landbouw en Innovatie, inlichtingen- en opsporingsdiensten, innovatieve bedrijven in onder meer de defensie- en energiesector en universiteiten.

De inlichtingenofficier maakt zijn contact vaak wijs dat hij naast zijn officiële werkzaamheden een eigen bedrijfje heeft waar zijn baas niets van mag weten. Daarom mag geen contact met hem worden opgenomen. Pas na verloop van tijd krijgt de bron een uniek mobiel telefoonnummer waarop de inlichtingenofficier te bereiken is. Afspraken vinden plaats op initiatief van de inlichtingenofficier in wisselende openbare gelegenheden. Aanvankelijk vraagt de officier, zogenaamd voor zijn bedrijfje, alleen open informatie, vervolgens biedt hij geld aan om de bron zogenaamd te laten meeprofiteren van de winst van zijn bedrijf. Later wordt de bron gevraagd ook niet-open informatie te verstrekken, zoals toekomstige onderzoeken, projecten, zakendeals en verdragen.

3.2 Activiteiten en resultaten

Om de dreiging van heimelijke inlichtingenactiviteiten van vreemde mogendheden beter in beeld te brengen en aanbevelingen te doen over hoe deze dreiging (verder) te reduceren hebben de AIVD en het Directoraat-generaal Veiligheid van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties in 2009 gezamenlijk onderzoek gedaan naar spionagerisico's op het terrein van economisch welzijn en wetenschappelijk potentieel en openbaar bestuur en vitale infrastructuur. In april 2010 zijn de onderzoeksbevindingen in de vorm van een Kwetsbaarheidsanalyse spionage (KWAS) aangeboden aan de Tweede Kamer. De voornaamste conclusie die uit het onderzoek getrokken kan worden, is dat het bewustzijn in de betrokken sectoren ten aanzien van spionage vaak laag is. Instellingen en bedrijven realiseren zich niet altijd dat zij over informatie of kennis beschikken die waardevol is voor buitenlandse inlichtingendiensten. Dit komt vooral doordat de focus ligt op het realiseren van hoogwaardige resultaten, en niet op bescherming van informatie tegen onvermoede dreigingen. De kennis over spionage is beperkt.

De AIVD is in 2010 gestart met een programma om het bewustzijn van de risico's te verhogen bij enkele tientallen bedrijven, overheden, onderzoeksinstellingen en universiteiten in Nederland. Het doel is eveneens om de organisaties aan te zetten tot veiligheidsbevorderende maatregelen. De AIVD heeft in dit kader een groot aantal presentaties gegeven over kwetsbaarheid voor spionage bij bedrijven en eveneens is een aantal publicaties voorhanden: *Spionage in Nederland*, *Spionage bij reizen naar het buitenland* en *Digitale spionage*. Ook heeft de AIVD voor specialisten een *Handleiding Kwetsbaarheidsanalyse Spionage* geschreven, waarmee zij voor hun eigen organisatie een inventarisatie kunnen maken van de cruciale belangen van hun organisatie en de daarbij behorende kwetsbaarheden. De AIVD heeft organisaties er ook op geattendeerd dat mogelijke ongewenste en heimelijke activiteiten van andere landen bij de dienst gemeld kunnen worden.

De AIVD heeft in 2010 bij het tegengaan van heimelijke inlichtingenactiviteiten door vreemde mogendheden nauw samengewerkt met buitenlandse collega-diensten. Hierbij gaat het bijvoorbeeld om het uitwisselen van informatie over personen die, al dan niet onder diplomatieke dekmantel, inlichtingenactiviteiten ontplooiën.

4 Veiligheidsbevordering

De AIVD heeft tot taak te bevorderen dat de verantwoordelijke en bevoegde instanties op het gebied van de nationale veiligheid zorgen voor adequate beveiliging van relevante belangen. De AIVD doet dat door vanuit zijn specifieke kennis en expertise dreigingsinformatie te verstrekken ten behoeve van de organisaties die blijkens operationeel onderzoek bloot staan aan dreiging (de C-taak van de AIVD). Ook draagt de AIVD bij aan het stelsel bewaken en beveiligen door te voorzien in dreigingsmeldingen, dreigingsanalyses en -inschattingen, alsmede risicoanalyses ten aanzien van personen, objecten en diensten die behoren tot het zogenoemde rijksofbeeld (de E-taak van de AIVD).

4.1 Stelsel bewaken en beveiligen

Het uitgangspunt van het stelsel bewaken en beveiligen is dat de verantwoordelijkheid voor de eigen veiligheid primair ligt bij de burgers, bedrijven, organisaties en instellingen zelf. In aanvulling daarop heeft de rijksofbeeld een bijzondere verantwoordelijkheid voor een bepaalde groep personen, objecten en diensten in Nederland die worden gerekend tot het zogenoemde rijksofbeeld, en die in het kader van het nationaal belang of internationale betrekkingen veilig en ongestoord moeten kunnen functioneren. De AIVD levert, evenals de MIVD en het KLPD, informatie aan de NCTb waarin concrete en voorstelbare dreigingen in relatie tot een bedreigd(e) persoon, object of dienst worden weergegeven.

Evenementen van nationaal belang

Uit de evaluatie van de aanslag op Koninginnedag 2009 in Apeldoorn is de aanbeveling voortgekomen dat enkele evenementen van nationaal belang extra aandacht verdienen van de partners binnen het stelsel bewaken en beveiligen. Het gaat om Koninginnedag, Dodenherdenking, Veteranendag, Prinsjesdag en landelijke verkiezingen. De AIVD heeft in dit kader uitgebreide dreigingsanalyses opgesteld voor deze evenementen. Voorts heeft de AIVD een belangrijke bijdrage geleverd aan de *Handreiking Nationale evenementen Bewaken & Beveiligen*.

Dreiging tegen personen binnen het rijksofbeeld

In de aanloop naar de Tweede Kamerverkiezingen van 9 juni 2010 heeft de AIVD onder meer onderzoek gedaan naar (voorstelbare) dreigingen tegen lijsttrekkers van deelnemende politieke partijen. Na het aantreden van het kabinet Rutte heeft de AIVD dreigingsinschattingen vervaardigd met betrekking tot alle aangetreden bewindslieden.

Bedreigingen aan het adres van personen binnen het rijksofbeeld blijven actueel. Hierbij gaat het veelal om jeugdige straatdreigers die, aangemoedigd door het laagdrempelige karakter van internet, hun frustratie of boosheid met betrekking tot een publiek persoon willen afreageren. Doorgaans gaat hier geen concrete dreiging van uit. De bedreigingen kunnen desalniettemin invloed hebben op het onbelemmerd functioneren en de persoonlijke levenssfeer van betrokkenen. Jihadistische dreiging tegen personen binnen het rijksofbeeld is over het algemeen relatief laag vanwege een gebrek aan interesse van in Nederland wonende jihadisten voor deze personen. Een belangrijk deel van de dreiging richting personen binnen het rijksofbeeld is afkomstig van solistische dreigers.

Solistische dreigers

Het verschijnsel solistische dreigers is voor de partners in het stelsel bewaken en beveiligen, waaronder de AIVD, een fenomeen dat steeds meer aandacht vraagt. De solistische dreiger is een persoon die (zonder medewerking van anderen) door middel van gedrag of woord als gevolg van een individueel doorlopen proces richting geweld een dreiging vormt. De NCTb heeft in juli 2010 het rapport *Individuele bedreigers van publieke personen in Nederland* aan de Tweede Kamer aangeboden. De AIVD heeft een belangrijke bijdrage geleverd aan de totstandkoming van dit rapport.

In navolging van het rapport heeft de (toenmalige) minister van Justitie in een brief aan de Tweede Kamer aangegeven dat er behoefte is aan landelijke coördinatie met betrekking tot zorg- en dreigingsmanagementtrajecten. Hiervoor is een pilot van twee jaar gestart, waarbinnen bij het KLPD een klein en slagvaardig team is opgericht dat bestaat uit medewerkers van verschillende partnerorganisaties, waaronder de AIVD. Het doel van de pilot is om te bezien of, door middel van een passend zorg- of hulpaanbod (soms tegelijk met een straf), de risico's van de solistische dreigers afnemen en beter beheersbaar kunnen worden.

Internationale organisaties

Nederland is als gastland verantwoordelijk voor de veiligheid en het onbelemmerd en vrij van inmenging functioneren van de internationale organisaties op zijn grondgebied. Een inbreuk hierop kan worden beschouwd als een aantasting van de internationale rechtsorde. Een aantal van de in ons land gevestigde internationale organisaties is dan ook ondergebracht in het stelsel bewaken en beveiligen.

De AIVD draagt bij aan de bescherming van internationale organisaties door belanghebbenden tijdig te informeren over voorstelbare en concrete dreigingen tegen deze instellingen. Daarbij kan het gaan om fysieke dreigingen, bijvoorbeeld uitgaande van aanhangers dan wel tegenstanders van een individu of een land dat is aangeklaagd door een internationaal tribunaal of gerechtshof. Het betreft echter evenzeer inlichtingendreigingen. Veel van de internationale organisaties houden zich immers bezig met onderwerpen waarin buitenlandse mogelijkheden interesse kunnen hebben en/of waarbij grote belangen van buitenlandse mogelijkheden op het spel staan.

In 2010 heeft de AIVD vooral dreigingsinformatie aangeleverd betreffende het Internationaal Strafhof (International Criminal Court, ICC), het Joegoslavië-tribunaal (International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia, ICTY) en het Bijzonder Tribunaal voor Libanon (Special Tribunal for Lebanon, STL). Met name het laatstgenoemde tribunaal vergde veel capaciteit, omdat rekening gehouden werd met mogelijke veiligheidsimplicaties voor het STL in relatie tot de politieke ontwikkelingen in Libanon.

Wereldkampioenschap voetbal 2010

De AIVD heeft onderzoek gedaan naar mogelijke dreigingen tegen het wereldkampioenschap voetbal 2010 in Zuid-Afrika. De AIVD werkte hierbij samen met de NCTb, het KLPD, het Nationaal CrisisCentrum (NCC) en met het ministerie van Buitenlandse Zaken. De AIVD heeft met het oog op de Nederlandse deelname en de aanwezigheid van personen uit het rijksof domein een dreigingsanalyse opgesteld, waarin een inschatting werd gegeven van jihadistische en andere potentiële dreigingen met betrekking tot dit evenement. Voorts zijn aanwijzingen over een mogelijke dreiging vanuit Al Qaida in Irak tegen Nederlandse en Deense bezoekers en delegaties nader onderzocht en geëvalueerd.

4.2 Het Alerteringssysteem Terrorismebestrijding (ATb) en de vitale sectoren

Vitale sectoren

De AIVD voorziet de vitale⁶ sectoren van informatie over dreigingen, bijvoorbeeld over heimelijke activiteiten van vreemde mogendheden en extremisme. Door middel van dreigingsproducten, advies, publicaties en awarenesssessies worden overheid en bedrijfsleven in staat gesteld om maatregelen te nemen, waarmee zij hun kwetsbaarheid verminderen. De AIVD speelt steeds beter in op behoeftes binnen de overheid en het bedrijfsleven door tijdig en rechtstreeks specifieke dreigingsinformatie met de belanghebbenden te delen.

De AIVD heeft in 2010 per sector kritisch overwogen welke rol de AIVD moet hebben, welke rol de sector zelf kan vervullen, en welke rol is weggelegd voor de RID'en in de regio's waar bedrijven of instanties zijn gehuisvest die behoren tot een vitale sector. Hierbij zijn het belang van de vitale sector en de mate en aard van de dreiging leidend. Deze heroriëntering en de daarmee samenhangende prioritering van de werkzaamheden van de AIVD zal in 2011 worden afgerond.

Alerteringssysteem Terrorismebestrijding

Het ATb heeft tot doel maatschappelijke bedrijfssectoren, met het accent op bedrijfssonderdelen van de vitale infrastructuur, te voorzien van dreigingsinformatie, zodat zij zich kunnen voorbereiden op een voorstelbare of een concrete terroristische dreiging. De AIVD leverde daartoe in 2010 dreigingsanalyses aan. Uit deze dreigingsanalyses kwam naar voren dat de jihadistische dreiging tegen de aangesloten sectoren in Nederland op dit moment laag is. Uitzondering hierop vormt de sector burgerluchtvaart, waar sprake is van meerdere internationale incidenten met relevantie voor Nederland. In mindere mate geldt dit ook voor de sector transport (openbaar vervoer).

Burgerluchtvaart

De AIVD heeft een dreigingsanalyse opgesteld met betrekking tot de sector burgerluchtvaart op de eilanden Bonaire, Sint Eustatius en Saba (BES-eilanden). Aanleiding hiervoor was de staatkundige hervorming van de Nederlandse Antillen in 2010. Hierin heeft de AIVD een aantal dreiging-aantrekkende aspecten en een aantal kwetsbaarheden geïdentificeerd.

⁶ Zie voor een toelichting de begrippenlijst achterin dit jaarverslag.

4.3 Dreigingsappreciatie aanslagmiddelen (CBRNE)

De AIVD heeft in het afgelopen jaar de *CBRNE⁷ dreigingsappreciatie 2010* opgeleverd. Tevens is een aantal burgemeesters van gemeenten waar zich een object bevindt dat behoort tot de sector nucleair ingelicht. Zij hebben van de AIVD daarbij een mondelinge toelichting ontvangen op het dreigingsbeeld. De desbetreffende burgemeesters gaven aan dergelijke initiatieven ook in de toekomst te zullen waarderen. Hieraan zal de AIVD gevolg geven. Voorts heeft de AIVD een aantal bestuursvoorzitters en veiligheidsfunctionarissen van organisaties binnen de sector ingelicht over de *CBRNE dreigingsappreciatie 2010*. Het is de inzet van de AIVD de belanghebbenden handelingsperspectief te bieden door onder andere de betekenis van internationale incidenten op het terrein van CBRNE-middelen te duiden.

4.4 Activiteiten en resultaten

De AIVD heeft in 2010 het veiligheidsbewustzijn verhoogd in enkele geprioriteerde sectoren van het bedrijfsleven en de overheid. De AIVD heeft er in het afgelopen jaar voor gezorgd dat de belanghebbenden in vitale sectoren, internationale organisaties (C-taak) en in het stelsel bewaken en beveiligen (E-taak) konden beschikken over een actueel, accuraat en betrouwbaar beeld over dreiging. Daarmee waren zij in staat om gepaste maatregelen te treffen. De AIVD bood daartoe advies, beveiligingsproducten, publicaties en awareness-sessies aan. In het kader van zijn veiligheidsbevorderende taak heeft de AIVD in 2010 bijvoorbeeld meer dan 100 weerstandsverhogende presentaties gegeven aan diverse belangendragers.

De AIVD heeft de effectiviteit van dreigingsinformatie verhoogd onder meer door de kwaliteit van de dreigingsproducten te verbeteren. In 2010 heeft de AIVD bij de uitvoering van zijn veiligheidsbevorderende taak in het kader van het stelsel bewaken en beveiligen het accent gelegd op de vervaardiging van omvangrijke, diepgaande analyses. Met deze brede analyses voor belangrijke dossiers beoogt de AIVD zijn partners in het stelsel een adequaat handelingsperspectief te bieden. Daarnaast bleef de frequentie in stand van het grote aantal kortetermijnproducten met verhoudingsgewijs een begrensde reikwijdte, die overwegend gericht zijn op het bieden van handelingsperspectief op de korte termijn. De keuze en prioritering van onderwerpen worden vastgesteld in overleg met de NCTb, in het bijzonder de eenheid Bewaken en Beveiligen en de directie Beveiliging burgerluchtvaart.

In 2010 is met betrekking tot deze taak de meeste inzet geleverd op de terreinen van bedreiging van nationale politici, de burgerluchtvaart, internationale organisaties en het Koninklijk Huis.

4.5 Nationaal Bureau voor Verbindingsbeveiliging (NBV)

Het uitlekken van gevoelige informatie, waaronder staatsgeheimen, kan schade toebrengen aan de belangen van de Nederlandse staat. Gevoelige informatie moet daarom extra worden beveiligd. Het Nationaal Bureau voor Verbindingsbeveiliging (NBV), onderdeel van de AIVD, bevordert de beveiliging van gevoelige informatie. De AIVD geeft advies over informatiebeveiliging, beoordeelt beveiligingsproducten en ondersteunt bij de implementatie ervan. Ook laat de AIVD beveiligingsproducten ontwikkelen als er geen producten beschikbaar zijn die voldoen aan de beveiligingseisen.

Risicomanagement

Voor het beschermen van de nationale veiligheid is het van belang om gevoelige informatie en vitale processen te beschermen tegen ICT-gerelateerde dreigingen. De AIVD zorgt er met behulp van risicomanagement voor dat ministeries passende maatregelen kunnen nemen. Risicomanagement is gericht op het identificeren en beoordelen van risico's en het inzichtelijk maken van beheersmaatregelen. Door de aanwezige dreiging en de belangen van de vitale processen of gevoelige informatie in kaart te brengen, is het mogelijk een bewuste afweging te maken van de in te zetten beheersmaatregelen.

In 2010 is door de AIVD een methodiek voor risicomanagement ontwikkeld en toegepast bij een aantal ministeries, waaronder het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (Sociale Inlichtingen- en Opsporingsdienst). Hierbij is aandacht besteed aan het dreigingsniveau, de verwachte impact van incidenten op de bedrijfsvoeringsprocessen en de systeemarchitectuur. Met behulp van de methodiek is inzicht geboden in het benodigde en daadwerkelijke weerstandsniveau van de meest cruciale technische beveiligingscomponenten, zodat afwegingen gemaakt konden worden over verbeteringen en resterende risico's.

Basisvoorziening Departementaal Vertrouwelijk

Informatie wordt bestempeld als 'Departementaal Vertrouwelijk' als kennisname van de informatie door niet-gerechtigden kan leiden tot nadeel aan het belang van één of meer ministeries. 'Departementaal Vertrouwelijk' is de lichtste rubriceringsvorm. De AIVD heeft in 2010 bijgedragen aan de *Basisvoorziening Departementaal Vertrouwelijk* door

⁷ CBRNE staat voor Chemisch, Biologisch, Radiologisch, Nucleair en Explosieven

communicatievoorzieningen op dit beveiligingsniveau te laten ontwikkelen en te beoordelen. De AIVD onderhoudt hiertoe contacten met alle ministeries.

De AIVD verricht bijvoorbeeld onderzoek naar het inrichten van een werkplek, waarop informatie van verschillende niveaus van rubricering veilig kan worden verwerkt. Ook worden beoordelingen gedaan van opensource-producten voor een veilige communicatie op het niveau 'Departementaal Vertrouwelijk'. Daarnaast wordt onderzoek gedaan naar middelen en mogelijkheden om digitale aanvallen vroegtijdig te kunnen onderkennen en wordt er gekeken naar de ontwikkeling en beoordeling van oplossingen voor veilig bellen.

In oktober is door de AIVD een klantendag georganiseerd, waar voorlichting is gegeven over de producten en diensten van de AIVD op het gebied van informatiebeveiliging. De dag is door vertegenwoordigers van circa twintig verschillende rijksonderdelen bezocht en heeft veel inzicht opgeleverd in de behoeften, vragen en ideeën van de diverse ministeries.

Veilig mobiel bellen

Gsm-verkeer is kwetsbaarder geworden voor afluisteren. De benodigde software hiervoor is steeds breder beschikbaar en de benodigde hardware is goedkoper geworden. In 2010 heeft de AIVD daarom onderzoek verricht naar producten om veilig mobiel te kunnen bellen en aandacht besteed aan het laten ontwikkelen van nieuwe producten.

In het kader van onderzoek naar producten voor veilig mobiel bellen heeft de AIVD de *quickscan veilig bellen* uitgevoerd. Deze quickscan geeft ministeries inzicht in de beschikbare oplossingen voor veilig mobiel bellen. In de quickscan zijn in 2010 de beveiligingsfuncties en gebruikersvriendelijkheid van vijf producten voor veilig mobiel bellen onderzocht en samengevat. Voor een aantal producten is recent een evaluatietraject opgestart voor het niveau 'Departementaal Vertrouwelijk'.

Nederland beschikt sinds 2006 over een toestel dat bellen tot en met het beveiligingsniveau 'Geheim' mogelijk maakt: de Sectra Tiger. Om veilig te kunnen telefoneren binnen de Europese Unie (EU) heeft de AIVD in 2010 de Sectra Tiger onder de aandacht gebracht van de EU en de NAVO. Met de Sectra Tiger is communicatie tot en met beveiligingsniveau 'EU geheim' goed te beveiligen. De Europese Raad heeft daarom besloten tot de aanschaf van enkele honderden van deze telefoons.

Evaluatie componenten Galileo

Nederland is betrokken bij de bouw van Galileo. Dit Europese programma is de tegenhanger van het Amerikaanse Global Positioning System (GPS), waarmee plaatsbepaling met navigatieapparatuur plaatsvindt. De AIVD ziet toe op de goedkeuring van diverse beveiligingscomponenten van Galileo. De eerste evaluatie van een Nederlands Galileo-component onder AIVD-coördinatie is afgerond, dankzij een goede samenwerking tussen de diverse betrokken firma's en instellingen en de AIVD.

Cybersecurity

De AIVD beschikt over een unieke informatiepositie ten aanzien van specifieke vormen van cyberdreiging, zoals cyberspionage, cyberterrorisme en cyberextremisme en -activisme. Digitale spionageaanvallen van vreemde mogendheden op Nederlandse bedrijven en overheden vinden steeds vaker plaats. De AIVD doet naar aanleiding daarvan (samen met commerciële partijen en universiteiten) onderzoek naar middelen en mogelijkheden om digitale aanvallen vroegtijdig te kunnen onderkennen. Ook geeft de AIVD adviezen voor het verhogen van de weerstand tegen dergelijke aanvallen. In 2010 leverde de AIVD bijdragen aan de ontwikkeling van een nationale strategie op het gebied van cybersecurity. De AIVD brengt zijn kennis in ten behoeve van het gezamenlijke en integrale beeld van de actuele cyberdreigingen. Ook heeft de AIVD bijgedragen aan het scenario Cyberconflict van het Directoraat-generaal Veiligheid van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties en aan de nationale oefening Cyberstorm.

5 Proliferatie van massavernietigingswapens

De proliferatie van massavernietigingswapens vormt een bedreiging voor de internationale veiligheid. Met diverse internationale verdragen wordt toegezien op het tegengaan van verdere verspreiding van nucleaire wapens en overbrengingsmiddelen, het uitvoeren van kernproeven en de uitbanning van chemische en biologische wapens. Bovendien is een aantal exportregelingen van kracht. Nederland heeft zich aangesloten bij deze verschillende verdragen en regelingen en hecht waarde aan de naleving daarvan, zowel door lidstaten als door Nederlandse bedrijven en organisaties.

Verschiedende landen worden ervan verdacht ondanks alle internationale verplichtingen toch te werken aan het ontwikkelen van massavernietigingswapens en overbrengingsmiddelen. Deze verdenking wordt (mede) gevoeld door eigen handelingen van deze staten en rapporten van internationale toezichtorganisaties. De belangrijkste landen van zorg zijn Iran, Noord-Korea en Syrië.

5.1 De gezamenlijke Unit Contraproliferatie (UCP)

Sinds 2008 werkt de AIVD op het aandachtsgebied proliferatie nauw samen met de MIVD in een gezamenlijke Unit Contraproliferatie (UCP). Medewerkers van beide diensten werken samen op één locatie en delen elkaars gegevens, informatieposities en contacten. Het functioneren van deze gezamenlijke eenheid leidt steeds vaker tot verdieping van kennis en uitbreiding van mogelijkheden.

De UCP heeft zowel een inlichtingentaak als een veiligheidstaak. De inlichtingentaak betreft het informeren van de regering over ontwikkelingen met betrekking tot programma's voor massavernietigingswapens en overbrengingsmiddelen in landen van zorg. De veiligheidstaak bestaat uit het leveren van bijdragen aan het tegengaan van verwervingsactiviteiten door of ten dienste van landen van zorg in of via Nederland.

Nucleaire wapens en overbrengingsmiddelen

Iran, Syrië en Noord-Korea roepen door hun activiteiten en hun gebrek aan openheid internationaal onverminderd vragen op. Zij geven nog steeds geen (afdoende) antwoord op vragen van het Internationaal Atoomenergie Agentschap (IAEA) over hun nucleaire activiteiten.

Iran blijft internationaal en ook voor de AIVD en de MIVD een land van zorg, omdat het land blijft streven naar het beheersen van de volledige nucleaire splijtstofcyclus. Dat wil zeggen van het winnen van uraniumerts tot het verrijken van uranium met behulp van zelfgebouwde ultracentrifuges en het opwekken van kernenergie. Het IAEA is nog steeds niet in staat uit te sluiten dat Iran meer dan alleen civiele bedoelingen heeft met zijn nucleaire activiteiten. Opvallend was de uitspraak van het IAEA in februari 2010 dat het erop lijkt dat Iran ook na 2004 bezig is geweest met mogelijk kernwapengerelateerde activiteiten. Deze uitspraak was nieuw en daarom opmerkelijk, omdat het IAEA geen melding maakte van nieuwe feiten waarop deze uitspraak was gebaseerd.

Iran heeft reeds een aantal jaren een actief ruimtevaartprogramma. In het kader hiervan wordt onder andere gewerkt aan raketten voor de lancering van satellieten. Dit programma draagt een civiel karakter. Wel kan opgedane ervaring en kennis worden toegepast in het programma voor militaire ballistische raketten. Het ruimtevaartprogramma vertoont de laatste jaren substantiële vooruitgang.

Noord-Korea maakt geen geheim van de eigen nucleaire ambities. Eind 2010 gunde het land Amerikaanse bezoekers een blik op een tot dan toe onbekende hal met voor het oog functionerende ultracentrifuges voor de verrijking van uranium. Rond die tijd maakten de media ook melding van berichten dat Noord-Korea op een testterrein voorbereidingen lijkt te treffen voor een nieuwe proefexplosie in de loop van 2011.

De AIVD en de MIVD houden de betrokken ministeries, primair Buitenlandse Zaken, Algemene Zaken, Defensie en Economische Zaken, op de hoogte van nieuwe ontwikkelingen en van hun betekenis voor de totaalbeelden.

Iran zet het eigen uraniumverrijkingsprogramma voort en is inmiddels overgegaan tot verrijking tot 20%, overigens nog steeds laagverrijkt uranium dat niet geschikt is als splijtstof voor een kernwapen. Wel doet het land zo extra ervaring op met het proces van uraniumverrijking. Evenals in voorgaande jaren voerde het land ook in 2010 proeflanceringen uit van ballistische raketten.

Noord-Korea blijkt te beschikken over een uranium-verrijkingsprogramma. Bovendien lijkt het land voorbereidingen te treffen voor een nieuwe proef-explosie. Tijdens een grote militaire parade in het najaar werden verschillende ballistische raketten voor middellange afstand getoond.

Syrië blijft zwijgen op verschillende vragen van het IAEA. Het land heeft een actief raketprogramma.

Chemische en biologische wapens

Door de snelle ontwikkeling van industrie en wetenschappelijk onderzoek op chemisch en biologisch terrein in de eerdergenoemde landen van zorg neemt het kennisniveau en de infrastructuur daar ook nog steeds toe. Het blijft moeilijk met zekerheid vast te stellen dat onderzoek en productie alleen zijn gericht op civiele doeleinden. De AIVD en de MIVD blijven de ontwikkelingen volgen.

Verwerving van relevante kennis en apparatuur

In het kader van de veiligheidstaak van de AIVD en de MIVD vindt onderzoek plaats naar openlijke of heimelijke verwerving door of ten behoeve van landen van zorg van relevante kennis, apparatuur, materialen en grondstoffen, in of via Nederland. Ook in 2010 heeft informatie van de AIVD en de MIVD eraan bijgedragen dat het ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie individuele bedrijven een 'catch-all'-beschikking heeft kunnen opleggen waardoor uitvoer van specifieke goederen naar bepaalde afnemers vergunningplichtig is verklaard. Daarnaast alerteerden de diensten specifieke bedrijven en specifieke instellingen voor wetenschappelijk onderwijs en onderzoek (awareness).

In het kader van hun taak op het terrein van het tegengaan van proliferatiegevoelige activiteiten, doen de AIVD en MIVD onderzoek naar dubieus gedrag van zakenlieden en kleine handelsbedrijven. Deze onderzoeken vloeien herhaaldelijk voort uit meldingen afkomstig uit de ambtelijke wereld, maar ook van buitenlandse collega-diensten. Bij deze onderzoeken wordt nauw samengewerkt met het ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie en met uitvoeringsinstanties als de Douane en de opsporingsdienst FIOD. Waar nodig worden beleidsinstanties of

opsporingsdiensten op de hoogte gebracht van de uitkomsten van dergelijk onderzoek.

Exportcontrole

De AIVD en MIVD spelen een belangrijke ondersteunende rol bij de uitvoering van het Nederlandse exportcontrolebeleid betreffende strategische en 'dualuse'-goederen. Aanvragen voor exportvergunningen van deze goederen naar landen van zorg worden vrijwel altijd voorgelegd aan de AIVD en de MIVD.

Nagegaan wordt wat bekend is over afnemer en eindgebruiker en over eventuele tussenstations. In voorkomende gevallen besteden de diensten eveneens aandacht aan de bruikbaarheid van kennis en goederen in programma's voor massavernietigingswapens en overbrengingsmiddelen. De AIVD en de MIVD stellen het ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie in kennis van hun bevindingen. Dat ministerie voegt deze informatie samen met eigen en van andere zijden verkregen informatie en beslist vervolgens op de aanvraag.

De sancties tegen Iran die in het afgelopen jaar verder werden uitgebreid brengen met zich mee dat verwerving van kennis, technologie, materialen en grondstoffen ten behoeve van dat land extra aandacht blijft vragen. Het gaat hierbij niet alleen om handel, maar ook om toelating van studenten tot bepaalde post-doctorale studies.

5.2 Activiteiten en resultaten

De AIVD en de MIVD hebben in 2010 op dit aandachtsgebied circa vijftig inlichtingenrapportages en bijzondere briefings uitgebracht, die voornamelijk waren gericht aan de ministers van Algemene Zaken, Buitenlandse Zaken, Defensie en Economische Zaken, Landbouw en Innovatie. Aan de regering kon door de eigen inlichtingen- en veiligheidsdiensten geverifieerde en gevalideerde inlichtingeninformatie worden verstrekt. Dit was mogelijk door een sterkere eigenstandige informatiepositie van de AIVD en MIVD in en met betrekking tot de landen van zorg en door intensieve samenwerking met buitenlandse collega-diensten.

Aan het Openbaar Ministerie werden twee ambtsberichten uitgebracht en aan Economische Zaken, Landbouw en Innovatie één. In het kader van bewustwording en veiligheidsbevordering op proliferatieterrein werden ongeveer vijftig bedrijven en instituten bezocht.

In het kader van de exportcontrole door het ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie hebben de AIVD en de MIVD in 95 gevallen informatie verstrekt aan dat ministerie. Deze informatie had betrekking op afnemers, eindgebruikers, tussenstations en gebruiksmogelijkheden.

De UCP was in 2010 door innovatieve operationele samenwerkingsprojecten en analytische uitwisseling een gewaardeerde samenwerkingspartner van specifieke buitenlandse collega-diensten.

6 Inlichtingen buitenland

De zogenoemde D-taak van de AIVD is 'het verrichten van onderzoeken betreffende andere landen ten aanzien van onderwerpen die door de minister-president, in overeenstemming met de ministers van BZK en Defensie worden aangewezen'.

De minister-president, minister van Algemene Zaken, stelt samen met de ministers van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, Defensie en Buitenlandse Zaken de inlichtingenbehoefte van de Nederlandse regering op. Deze wordt vastgelegd in een Aanwijzingsbesluit. Het huidige Aanwijzingsbesluit loopt van 2008 tot 2012. Deze looptijd van vier jaar is nodig om de inlichtingendiensten in staat te stellen voor een langere termijn een inlichtingenpositie op te bouwen en te behouden.

Het Aanwijzingsbesluit richt de onderzoeken van de AIVD op:

- a. het inwinnen van inlichtingen over de politieke intenties van regeringen, instellingen en inwoners van specifiek benoemde landen of regio's;
- b. het tijdig onderkennen en signaleren van en reageren op ontwikkelingen in landen of regio's die een potentiële dreiging ten aanzien van de nationale veiligheid vormen.

Met de verzamelde inlichtingen beschikt de Nederlandse regering bij de totstandkoming van het buitenlandpolitieke beleid over informatie die via andere, bijvoorbeeld diplomatieke, kanalen niet of moeilijk te verkrijgen is. Doel is om op basis van door de eigen inlichtingendiensten verzamelde en/of geverifieerde en gevalideerde inlichtingen de werkelijke intenties van overheden, personen en groeperingen te achterhalen. De aandacht van de AIVD richt zich op zowel de binnenlandse als de buitenlandse politiek van een staat. Door middel van intensieve afstemming met het ministerie van Buitenlandse Zaken wordt voorkomen dat de activiteiten van de AIVD overlappen met die van de diplomatieke dienst. Gestreefd wordt naar onderzoeksresultaten die complementair zijn aan de activiteiten van het ministerie van Buitenlandse Zaken.

In 2010 is de organisatie van de AIVD voor de uitvoering van de inlichtingentaak buitenland aangepast aan de strategische ambities van de AIVD. Deze herstructurering vond plaats in nauw overleg met het ministerie van Buitenlandse Zaken en is erop gericht om de speerpunten van het buitenlandpolitieke beleid van de Nederlandse regering optimaal te ondersteunen.

Naast het verkrijgen van inlichtingen door inzet van eigen bijzondere middelen, is de AIVD voor zijn inlichtingenpositie deels aangewezen op samenwerking met binnen- en buitenlandse collega-diensten. Dit leidt in toenemende mate tot samenwerkingsprojecten die de inlichtingenpositie van de AIVD aantoonbaar versterken. De AIVD rapporteert naast nationale afnemers ook aan buitenlandse afnemers, zoals aan de NAVO en het Joint Situation Center (SitCen) van de EU.

Het Aanwijzingsbesluit van de minister-president is voor het grootste deel gerubriceerd. Uitgebreide openbare verslaglegging van de onderzoeksactiviteiten die de AIVD voortvloeiende uit het Aanwijzingsbesluit verricht zou betekenen dat verregaand inzicht wordt gegeven in de subjecten van onderzoek en de daaraan verbonden vraagstelling. Er is daarom gekozen voor een meer algemene rapportage in dit hoofdstuk. De Commissie voor de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten (CVID) van de Tweede Kamer wordt in detail geïnformeerd over onderzoeken die voortvloeien uit het Aanwijzingsbesluit van de minister-president.

6.1 Regionale ontwikkelingen

Midden-Oosten, Iran en Turkije

Het vredesproces in het Midden-Oosten tussen Israël en de Palestijnen zit in een blijvende impasse. Ondanks verscheidene pogingen om de onderhandelingen vlot te trekken, lijkt vooruitgang vooralsnog ver weg. De voortdurende intra-Palestijnse verdeeldheid en de bestuurlijke scheiding tussen de Westelijke Jordaanoever en de Gazastrook spelen de Palestijnen hierbij parten. Israël en de Palestijnen hebben weinig vertrouwen dat vrede op korte termijn kan worden bereikt. Israël ziet momenteel ook geen directe noodzaak zijn standpunten te wijzigen.

In Libanon zijn in 2010 de politieke spanningen toegenomen door berichten dat leden van Hezbollah aangeklaagd gaan worden door het in Nederland gevestigde Bijzonder Tribunaal voor Libanon, dat is opgericht om de daders van de aanslag op ex-premier Rafiq Hariri te vervolgen. De sjiiitische beweging Hezbollah startte, voortlopend op de daadwerkelijke aanklachten, een (media-) campagne om de onafhankelijkheid van het VN-tribunaal ter discussie te stellen en het mogelijke bewijsmateriaal in diskrediet te brengen.

In de regio groeit de frustratie onder met name de jongere mannen. Hoewel zij steeds hoger opgeleid zijn, is er geen uitzicht op werk. Die frustratie is een belangrijke aanjager van de sociale onrust in de regio en is mogelijk een voedingsbodem voor extremisme.

Na de onderdrukking van de massale demonstraties in 2009 en begin 2010 heeft het Iraanse regime zijn macht hersteld. Desondanks duurt de interne politieke machtsstrijd voort. Sinds de laatste Amerikaanse gevechtstroepen Irak hebben verlaten, is de bewegingsruimte voor Iran in de regio toegenomen. In zijn buitenlandse politiek lijkt Iran ook te willen aantonen dat het in de regionale context een belangrijke speler is waarmee rekening gehouden dient te worden. Daarnaast tracht Iran zijn isolement te doorbreken door het verstevigen van diplomatieke banden met Venezuela en met landen in Afrika zoals Eritrea en Soedan. Naast de sancties van de Verenigde Naties en de Verenigde Staten hebben met name de sancties van de Europese Unie in 2010 gezorgd voor een verdere verslechtering van de Iraanse economie. Iran tracht op diverse manieren deze sancties te omzeilen.

Turkije is een drijvende kracht achter meer economische integratie in de regio met als doel grotere afzetmarkten voor Turkse producten te creëren. Dit gaat gepaard met een toename van inzet en invloed van Turkije in de regio. Een andere ontwikkeling is dat Turkije de banden met Iran poogt aan te halen in het kader van een gezamenlijke strijd tegen de Koerden.

Azië

China manifesteert zich steeds meer als grootmacht, op zowel regionaal als mondiaal niveau. Dit is duidelijk zichtbaar in de wijze waarop China zijn politieke belangen nastreeft en over de hele wereld activiteiten onderneemt om zijn behoefte aan energie, grondstoffen, technologie en voedsel veilig te stellen. China neemt hierbij de laatste jaren een assertievere houding aan. Dit omdat economische groei noodzakelijk is voor de handhaving van de interne stabiliteit. Daarnaast beschouwt China zaken als Tibet, Xinjiang, Taiwan en (democratische) hervormingen als een bedreiging voor de interne stabiliteit. China oefende in 2010 diplomatieke druk uit om andere landen te bewegen de Chinese invalshoek hierin te volgen.

De situatie in Kasjmir is het best te typeren als 'stabiele' instabiliteit. De aanslagen in Mumbai in 2008 hebben voor een dieptepunt gezorgd in de verhoudingen tussen India en Pakistan. De verhoudingen zijn nog altijd niet terug op het niveau van vóór die aanslagen.

Russische Federatie

De rol van Rusland als belangrijke leverancier van grondstoffen en energie verandert. Rusland heeft nog ruime olie- en gasvoorraden, terwijl de olievoorraden in het Midden-Oosten de komende decennia steeds kleiner zullen worden. Hoewel de markt voor olie en gas weer enigszins begint aan te trekken, heeft de Russische Federatie echter weinig financiële middelen om te investeren en innoveren op energiegebied.

Sotsji, de stad waar in 2014 de Olympische Winterspelen worden gehouden, grenst rechtstreeks aan de Noord-Kaukasus, de instabielste regio van de Russische Federatie. Om die reden zal de AIVD de ontwikkelingen in deze regio de komende jaren nauwgezet volgen.

Afrika

In Afrika zijn er aanzienlijke verschillen tussen landen. Er zijn dan ook zowel positieve als zorgwekkende ontwikkelingen. Enerzijds is, onder meer door buitenlandse, met name Chinese, investeringen in infrastructurele projecten, sprake van een gestage economische groei. Ook is er geleidelijke vooruitgang op het vlak van gezondheidszorg en onderwijs. Anderzijds blijven enkele politieke en maatschappelijke ontwikkelingen aanleiding tot zorg geven. Dat dit terecht is, blijkt uit de recente onrust in deze regio. Wijdverspreide corruptie, etnische spanningen en falende overheidsinstituties leiden tot problematisch functioneren van de rechtstaat, een verslechterende positie van de vrouw, beperkte bescherming van politieke rechten en mensenrechten, alsmede tot onveiligheid in een aanzienlijk aantal landen. Voorbeeld van die onveiligheid is de toenemende trend van ontvoeringen, waarbij westerlingen ook tot de slachtoffers behoren. In Nigeria lijkt het ontvoeren van mensen een bedrijfstak te zijn geworden en ook voor terroristische organisaties zoals AQIM is het ontvoeren van mensen een belangrijke inkomstenbron.

Latijns-Amerika en de Caribische regio

In 2010 kwam in Suriname een nieuwe regering aan de macht, bestaande uit de partijen van Desi Bouterse, diens vroegere rivaal Ronnie Brunswijk en de oud-parlementsvoorzitter Paul Somohardjo. Bouterse werd gekozen tot president van Suriname. Deze ontwikkelingen leidden tot een bekoeling van de relaties tussen de Nederlandse en de Surinaamse regering.

De relatie tussen Colombia en Venezuela is na enkele jaren van gespannen verhoudingen verbeterd. Toch blijft de verhouding instabiel zolang de structurele problemen die aan de spanningen ten grondslag liggen blijven bestaan, zoals bijvoorbeeld de intensieve banden tussen Colombia en de Verenigde Staten die door Venezuela worden gelaakt.

President Chávez van Venezuela noemde in 2010 de banden tussen Nederland en Aruba en Curaçao een 'koloniaal residu' en wees op de bijzondere (economische en historische) betrekkingen tussen Venezuela en deze eilanden, overigens zonder daarop in directe zin territoriale aanspraken te maken. Nederland en de Verenigde Staten werden voorts van agressieve intenties jegens Venezuela beschuldigd.

6.2 Activiteiten en resultaten

De regering kon bij de totstandkoming van het buitenlandpolitieke beleid onder meer gebruik maken van door de AIVD ingewonnen inlichtingen. In totaal verzond de AIVD in 2010 circa 400 inlichtingenrapporten die voortkwamen uit het onderzoek in het kader van de inlichtingentaak buitenland. Deze rapportages betreffen onder meer korte inlichtingenrapporten, grotere inlichtingenanalyses, ambtsberichten, notities voor ministers en rapportages aan de EU.

De AIVD speelt in toenemende mate met producten op maat in op de buitenlandpolitieke kalender van de Nederlandse regering. Naast schriftelijke rapportages werden steeds vaker briefings en presentaties gegeven, met name gericht op informatievoorziening van bewindspersonen en de ambtelijke top.

In 2010 hebben de AIVD en de MIVD het gezamenlijke Team Caribisch Gebied (TCG) opgericht. Aan het hoofd van dit team, dat fysiek ondergebracht is bij de AIVD, staat een medewerker van de MIVD. Het plaatsvervangend hoofd is afkomstig van de AIVD. Dit is in navolging van het succesvolle functioneren van de gezamenlijke Unit Contraproliëratie (UCP) die onderzoek doet naar massavernietigingswapens en hun overbrengingsmiddelen. Zowel het TCG als de UCP werkt voor beide diensten en treedt op als een eenheid. Door deze samenwerkingsverbanden worden dubblures in de werkzaamheden voorkomen en wordt bijgedragen aan een doeltreffende taakuitvoering.

De AIVD en de MIVD werken waar mogelijk samen met de Veiligheidsdienst Curaçao en de Veiligheidsdienst Aruba.

7 Vertrouwensfuncties en veiligheidsonderzoeken

Binnen de Nederlandse samenleving zijn diverse functies geïdentificeerd die de mogelijkheid bieden de nationale veiligheid in meer of mindere mate te schaden. Deze functies zijn onder andere te vinden binnen de sectoren rijksoverheid, de Nederlandse politie, burgerluchtvaart en Hoge Colleges van Staat. Ook bijvoorbeeld bij bedrijven binnen de nucleaire sector zijn zulke functies geïdentificeerd. Een vakminister wijst op grond van de Wet veiligheidsonderzoeken (Wvo), in overeenstemming met de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties dergelijke functies aan als vertrouwensfunctie.

Met het uitvoeren van een veiligheidsonderzoek wordt inbreuk gemaakt op iemands persoonlijke levenssfeer. Vertrouwensfuncties dienen mede daarom als sluitstuk van beveiliging, nadat alle andere mogelijke fysieke en organisatorisch beveiligingsmaatregelen zijn getroffen.

Een persoon mag pas een vertrouwensfunctie bekleden, wanneer de AIVD een Verklaring van Geen Bezwaar (VGB) ten behoeve van die persoon heeft afgegeven. Een dergelijke verklaring houdt in dat uit oogpunt van de nationale veiligheid geen bezwaar bestaat tegen de vervulling van die vertrouwensfunctie door de betreffende persoon. Om dit vast te stellen, wordt de kandidaat-vertrouwensfunctionaris onderworpen aan een veiligheidsonderzoek. Afhankelijk van de kwetsbaarheid van de vertrouwensfunctie, wordt de zwaarte van het veiligheidsonderzoek vastgesteld op A-, B- of C-niveau. Een A-onderzoek is het meest diepgaand en wordt slechts ingesteld voor de meest kwetsbare vertrouwensfuncties. Een C-onderzoek is het minst diepgaande onderzoek.

7.1 Vertrouwensfuncties

In 2010 bedroeg het aantal aangewezen vertrouwensfuncties 76.129 voltijdbanen. In de burgerluchtvaartsector is, na een dalende trend over de afgelopen jaren, het aantal veiligheidsonderzoeken licht toegenomen. Deze stijging is mogelijk toe te schrijven aan het economisch herstel van de sector. De meeste veiligheidsonderzoeken voor de burgerluchtvaart worden uitgevoerd naar personen die als gevolg van een EU-richtlijn een 'backgroundscreening' moeten ondergaan. Dit vanwege het feit dat deze personen toegang moeten hebben tot de om beveiligingsredenen beperkt toegankelijke gebieden, de zogenoemde Security Restricted Area's (SRA). De inzet van medewerkers binnen deze gebieden fluctueert dagelijks. Het aantal vertrouwensfunctionarissen is daarom slechts een momentopname. Het kengetal in tabel 1 verwijst naar het aantal aangemelde personen voor het veiligheidsonderzoek.

Het aantal vertrouwensfuncties binnen de Nederlandse politie-organisatie is in 2010 gestabiliseerd. Daarmee zijn de beoogde effecten van de herziene leidraad *Aanwijzen Vertrouwensfuncties* na vermindering van het aantal vertrouwensfuncties in 2009, in het verslagjaar 2010 bestendigd.

Bij de uitvoering van het aanwijzingsbeleid van vertrouwensfuncties ziet de AIVD toe op de naleving van de verantwoordelijkheid die de werkgever heeft om in beginsel eerst andere beveiligingsmaatregelen te treffen. Het veiligheidsonderzoek dat wordt uitgevoerd dient immers voor het reduceren van de resterende risico's die van invloed zijn op de nationale veiligheid.

Sector	2009	2010
Sector burgerluchtvaart	29.061	31.433
Defensieorderbedrijven	20.800	20.800
Politie (A- en P-functies)	16.479	16.705
Rijksoverheid	5.193	5.296
Vitale bedrijven	1.547	1.547
Koninklijk Huis	345	348
Totaal	73.425	76.129

Tabel 1: aantallen vertrouwensfuncties

7.2 Doorlooptijd en aantallen uitgevoerde veiligheidsonderzoeken

In totaal heeft de AIVD 8.999 veiligheidsonderzoeken uitgevoerd. Dit is het aantal ontvankelijke aanvragen met een startdatum in 2010.

Sectoren	2009	2010
A-onderzoeken (inclusief politie)	1.765	1.479
B-onderzoeken	3.994	3.723
BL-onderzoeken via KMar	3.481	3.194
P-onderzoeken via politie	105	59
C-onderzoeken	436	511
KH-onderzoeken (A en B)	15	33
Totaal	9.796	8.999

Tabel 2: het aantal door de AIVD in behandeling genomen veiligheids-onderzoeken (KH: Koninklijk Huis, P: Politie, BL: Burgerluchtvaart)

Daarnaast heeft de AIVD in 2010 in totaal 940 verzoeken voor 'NAVO- en EU-clearances' ontvangen en 950 verzoeken voor administratieve naslagen van buitenlandse collega-diensten en voor de MIVD.

Voor de uitvoering van veiligheidsonderzoeken geldt dat een deel van het totale aantal onderzoeken onder mandaat van de AIVD wordt uitgevoerd door de politie. De politie voert in dit verband P-onderzoeken uit voor de functies bij de politie. De Dienst Koninklijke en Diplomatieke Beveiliging (DKDB, onderdeel van het Korps Landelijke Politiediensten, KLPD) voert de veiligheidsonderzoeken uit voor de functies bij het Koninklijk Huis (KH-functies). Daarnaast voert de Koninklijke Marechaussee (KMar) onder mandaat van de AIVD de veiligheidsonderzoeken uit voor de sector burgerluchtvaart (BL-onderzoeken). Ten behoeve van de uitvoering van de veiligheidsonderzoeken die onder

mandaat van de AIVD worden verricht zijn werkafspraken gemaakt. In zijn algemeenheid is daarbij vastgelegd dat onderzoeken waarbij justitiële gegevens over de betrokkene naar voren zijn gekomen en onderzoeken waarbij informatie moet worden ingewonnen bij internationale collega-diensten, worden doorgestuurd naar de AIVD voor verdere behandeling. De afgifte dan wel de weigering van de VGB geschiedt in deze gevallen dan ook door de AIVD. Gemiddeld genomen wordt jaarlijks zo'n 10 tot 12 procent van dergelijke onderzoeken doorgestuurd.

Veiligheidsonderzoeken onder mandaat	2009	2010
Aantal uitgevoerde BL-onderzoeken (KMar)	29.061	31.433
Aantal uitgevoerde P-onderzoeken (Politie)	2.661	2.310
Aantal uitgevoerde KH-onderzoeken (DKDB)	15	39
Totaal	31.737	33.782

Tabel 3: totaal aantal uitgevoerde veiligheidsonderzoeken onder mandaat

Gemiddelde behandeltime veiligheidsonderzoeken

In tabel 4 zijn de gerealiseerde behandelzeiten weergegeven van de A-onderzoeken uitgevoerd voor de rijksoverheid, andere overheidsgerelateerde onderdelen zoals de Hoge Colleges van Staat en voor de politie. Gemiddeld genomen is in 2010 94 procent van deze onderzoeken uitgevoerd binnen de wettelijke behandeltermijn van maximaal acht weken.

Onderzoeken op A-niveau met startdatum in 2010		
Inzender	Gestart	Waarvan besluit in 8 weken
Rijksoverheid	850	790 (92,9%)
Politie	615	587 (95,4%)
Totaal	1.465	1.377 (94%)

Tabel 4: behandelzeiten A-onderzoeken rijksoverheid en politie 2010 (inclusief Hoge Colleges van Staat en dergelijke).

Van aanvragen die gedurende het onderzoek zijn afgebroken, is geen behandeltime berekend. Er is immers geen formeel besluit.

Verantwoordelijkheden werkgever

In het systeem van de Wvo is een belangrijke rol weggelegd voor de werkgevers van (kandidaat-) vertrouwensfunctionarissen. Zowel wanneer het gaat om de vervulling van een bestaande vertrouwensfunctie als wanneer een al vervulde functie later als vertrouwensfunctie wordt aangewezen, is de werkgever degene die zorg draagt voor de aanmelding bij de AIVD voor het onderzoek, voor de daarvoor benodigde schriftelijke instemming van de betrokkene en voor het inlichten van betrokkene over de betekenis van het onderzoek en over de rechtsgevolgen van de aanmelding. Als een VGB wordt ingetrokken rust op de werkgever de verplichting om de betrokkene uit de vertrouwensfunctie te ontheffen.

7.3 Weigeringen VGB en bezwaar en beroep

Bij de uitvoering van veiligheidsonderzoeken wordt een beoordelingsperiode in ogenschouw genomen. Afhankelijk van de zwaarte van het veiligheidsonderzoek kan deze periode oplopen tot tien jaar. Indien een sollicitant in de periode voorafgaand aan de aanmelding voor het veiligheidsonderzoek in het buitenland heeft gewoond, wint de AIVD, indien dat mogelijk is, over deze periode inlichtingen in bij collega-diensten. De AIVD heeft daartoe met tal van collega-diensten een samenwerkingsverband. Overwegingen die een rol spelen bij het aangaan van een samenwerkingsrelatie met een collegadienst zijn de eerbiediging van de mensenrechten, de mate van professionaliteit, betrouwbaarheid en de democratische inbedding van de collega-diensten binnen het staatsbestel.

In tabel 5 is het aantal weigeringen, uitgesplitst naar de weigeringsgrond, weergegeven. Meer dan de helft van het totaal aantal geweigerde VGB's was gerelateerd aan justitiële antecedenten. Een kleiner deel van de weigeringen vond zijn oorzaak in het feit dat de AIVD geen inlichtingen heeft kunnen inwinnen bij internationale collega-diensten vanwege het ontbreken van een samenwerkingsrelatie.

Functies en weigeringsgrond	Justitieel	Onvoldoende gegevens	Overige redenen	Totaal
A-vertrouwensfuncties		1	4	5
A-vertrouwensfuncties politie			2	2
P-vertrouwensfuncties			2	2
B-vertrouwensfuncties	6	4	10	20
B-vertrouwensfuncties burgerluchtvaart	265	150	4	419
C-onderzoeken		1		1
Totaal	271	156	22	449

Tabel 5: aantal weigeringen VGB's in 2010

De minister baseert een besluit tot afgifte of weigering van een VGB op gegevens die uit het veiligheidsonderzoek van de AIVD voortkomen. Er wordt tot weigering besloten indien onvoldoende waarborgen aanwezig zijn dat de betrokkene onder alle omstandigheden de plichten die uit de vertrouwensfunctie voortvloeien getrouwelijk zal volbrengen of indien het veiligheidsonderzoek onvoldoende gegevens heeft opgeleverd om daarover een verantwoord oordeel te geven. Tegen een weigering kan bezwaar en beroep worden aangetekend. Daarnaast voorziet de wet erin dat de wijze waarop de AIVD veiligheidsonderzoeken uitvoert kan worden getoetst door de CTIVD.

Bezwaar en beroep 2010	On-gegrond	Gegrond	Niet ontvankelijk	Ingetrokken	Nog geen beslissing	Totaal
Bezwaren 2010	19	6	5	-	14	44
- Justitiële feiten	12	4	2	-	6	24
- Onvoldoende gegevens	1	2	3	-	7	13
- Overig	6	-	-	-	1	7
Beroep 2010	10	3	1	1	7	22
Voorlopige voorzieningen 2010	-	-	-	1	-	1
Hoger beroep 2010	-	-	-	2	4	6

Tabel 6: aantal bezwaar- en beroepszaken veiligheidsonderzoeken in 2010

In 2010 werden 6 van de 44 ingediende bezwaren gegrond verklaard. In de 6 gegronde bezwaren is aan de betreffende personen alsnog een VGB afgegeven. De afwijzingen waren 4 maal op justitiële gronden en 2 maal vanwege onvoldoende gegevens.

7.4 Overige ontwikkelingen

Functieclustering

De uitvoering van de Wvo door de AIVD moet worden gerealiseerd in een steeds complexere en meer dynamische omgeving doordat de leef- en werksituatie van mensen meer en meer aan verandering onderhevig is. De AIVD speelt op deze ontwikkeling in door het efficiënter en effectiever toepassen van de Wvo. In 2010 heeft de AIVD in dit verband een pilot uitgevoerd waarbij een eerste ervaring is opgedaan met functieclustering. Dat betekent dat medewerkers die van vertrouwensfunctie wisselen, bij gelijke of minder zware kwetsbaarheden in de nieuwe functie, geen nieuw veiligheidsonderzoek hoeven te ondergaan. Verwacht wordt dat daarmee het aantal initiële onderzoeken zal afnemen. Daarentegen zal het aantal herhaal-onderzoeken toenemen. De positieve ervaringen die met de pilot zijn opgedaan hebben geresulteerd in het besluit functieclustering te implementeren bij het ministerie van

Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties. In 2011 zal functieclustering onder voorwaarden gefaseerd worden ingevoerd bij de overige departementen. Een belangrijke voorwaarde voor clustering is dat de departementen moeten beschikken over een actueel plaatsingsbestand van vertrouwensfunctionarissen.

Sluitstukgedachte en proportionaliteitsbeginsel

In de samenleving is sinds een aantal jaren de behoefte toegenomen om personeel te laten 'screenen' om de integriteit te bevorderen. Het is dan ook niet verwonderlijk dat zo nu en dan vragen worden gesteld of de AIVD bepaalde functionarissen kan screenen. De AIVD heeft in 2010 zo veel als mogelijk de oneigenlijke vraag om screening beheersbaar gemaakt door alleen die functies als vertrouwensfuncties aan te wijzen die aantoonbaar de mogelijkheid bieden om de nationale veiligheid te schaden. De AIVD wijst de werkgevers in deze fase altijd op het belang van de sluitstukgedachte en op het proportionaliteitsbeginsel.

Het veiligheidsonderzoek gaat immers gepaard met een beperking van het recht op de eerbiediging van de persoonlijke levenssfeer. Vertrouwensfuncties dienen mede daarom als sluitstuk van beveiliging, nadat alle andere mogelijke fysieke en organisatorisch beveiligingsmaatregelen zijn getroffen. Een organisatie kan als het niet gaat om nationale veiligheid, maar om bijvoorbeeld integriteit, andere middelen aanwenden, zoals een adequaat wervings- en selectiebeleid, de Verklaring Omtrent het Gedrag (VOG) en een goede begeleiding van personeel op de werkvloer.

Project Burgerluchtvaart en dynamisering

De AIVD voert in het kader van het proportionaliteits- en subsidiariteitsbeginsel een stringent beleid bij het aanwijzen van vertrouwensfuncties. In verband met in een eerdere fase geconstateerde knelpunten met betrekking tot de instroom van het aantal uit te voeren veiligheids- onderzoeken voor de sector burgerluchtvaart⁸, is de AIVD in 2010 begonnen met de aanscherping en verbetering van het uitvoeringsbeleid van veiligheidsonderzoeken in de burgerluchtvaart. Samen met de NCTb, die namens de vakminister verantwoordelijk is voor het aanwijzingsbeleid van vertrouwensfuncties, is een start gemaakt met de herijking van het Aanwijzingsbesluit Burgerluchtvaart 2006.

In het voorjaar van 2010 is de AIVD begonnen met het dynamiseren van veiligheidsonderzoeken voor de sector burgerluchtvaart. Dit houdt in dat de AIVD het bestand vertrouwensfunctionarissen die werkzaamheden verrichten op de burgerluchthavens periodiek naslaat op justitiële gegevens. De maatregel vloeit voort uit een advies van de commissie-Oort⁹.

In 2010 zijn van 45.447 personen die een VGB-Burgerluchtvaart hebben ontvangen de gegevens nageslagen in het Justitieel Documentatie Systeem (JDS). Uit deze naslag bleek dat 4.650 personen beschikten over nieuwe justitiële gegevens. Dat wil zeggen, gegevens die na de afgifte datum van de VGB waren vastgelegd binnen het JDS. In de meeste gevallen bleek het om antecedenten te gaan die in verband met het vigerende beoordelingskader¹⁰ niet relevant bleken voor de afweging wel of niet een hernieuwd veiligheids- onderzoek in te stellen. In 29 gevallen is binnen het verslag- jaar een herhaalonderzoek gestart.

Nalatenschap politieonderzoeken weggewerkt

De AIVD heeft op 30 november 2010 een themadag georganiseerd voor de Nederlandse politie. De dag stond in het teken van de weggewerkte nalatenschap van onderzoeken naar zittende politiemedewerkers. In de maand november waren, conform afspraken, de laatste veiligheids- onderzoeken naar deze functionarissen uitgevoerd. Via de rapportage¹¹ van het verbeterprogramma 'Sneller Veiliger' was aangekondigd dat de AIVD en de Nederlandse politie deze onderzoeken gefaseerd in drie jaar zouden uitvoeren. Daarmee heeft de AIVD de laatste doelstelling die was opgenomen in het verbeterprogramma 'Sneller Veiliger' gerealiseerd.

⁸ Tweede Kamer, vergaderjaar 2008 – 2009, 30 805, nr 12 en 13

⁹ Door de toenmalige minister van Justitie ingesteld in verband met de diamantroof op Schiphol begin 2005.

¹⁰ Beleidsregel vertrouwensfuncties en veiligheidsonderzoeken op de burgerluchthavens, Regeling van 30 januari 1997, Strc. 35.

¹¹ Tweede Kamer, vergaderjaar 2006 – 2007, 30 805, nr. 10.

8 Verantwoording en toezicht

8.1 De Tweede Kamer

De minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties is eindverantwoordelijk voor een doelmatige taakuitvoering van de AIVD. De AIVD rapporteert aan deze minister, die op zijn beurt de Tweede Kamer informeert. De minister legt zo veel mogelijk in het openbaar verantwoording af. Waar het gaat over de operationele taakuitvoering van de AIVD is geheimhouding noodzakelijk en wordt de Commissie voor de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten (CIVD) van de Tweede Kamer geïnformeerd.

In 2010 is in de Tweede Kamer onder andere stilgestaan bij het belang van het goed functioneren van de CIVD, het nog onvoldoende bewustzijn in de Nederlandse samenleving ten aanzien van spionage-activiteiten van buitenlandse mogendheden en de rol van de AIVD ten aanzien van subsidieregelingen. Wat betreft dit laatste onderwerp is aangegeven dat de AIVD onderzoek doet naar personen en organisaties die aanleiding geven tot het ernstige vermoeden dat zij een gevaar vormen voor de nationale veiligheid. Vanuit dat onderzoek kan de AIVD waar nodig en mogelijk informatie verstrekken aan belangendragers, zoals subsidieverstrekkingen. De AIVD heeft noch de taak, noch de bevoegdheid om over subsidieverstrekking te beslissen. Ook is het niet zo dat subsidieaanvragen ter toetsing aan de AIVD kunnen worden voorgelegd. Dat zou buiten de wettelijke taak van de AIVD vallen.

De onderwerpen ‘travel intelligence’, de rol van de AIVD in onderzoek naar de integriteit van (kandidaat-)Kamerleden en (kandidaat-)bewindspersonen en de evaluatie van het anti-terreurbeleid door de commissie-Suyver hadden de bijzondere aandacht van de Tweede Kamer in 2010.

Travel intelligence

Naar aanleiding van de mislukte aanslag op de vlucht van Amsterdam naar Detroit op 25 december 2009 is in 2010 meerdere malen in de Tweede Kamer gesproken over het gebruik van passagiersgegevens in het kader van de taakuitvoering van de AIVD. De minister heeft daarbij aangegeven dat het gebruik van dit soort gegevens de wettelijke taakuitvoering van de dienst kan versterken en een wezenlijke bijdrage kan leveren aan het beschermen van de nationale veiligheid.

Daarom heeft de AIVD aansluiting gezocht bij initiatieven die plaatsvinden in relatie tot modernisering van het grensproces, in het bijzonder waar het passagiersgegevens

betreft. In de Tweede Kamer heeft de minister aangegeven dat de AIVD informatie verwerft en verwerkt binnen de kaders die de Wet op de inlichtingen- en veiligheidsdiensten 2002 stelt. Momenteel wordt onderzocht hoe de passagiersgegevens die relevant zijn in het kader van het bestrijden van terrorisme en het bevorderen van de nationale veiligheid in bredere zin, het beste verwerkt kunnen worden door de AIVD.

Integriteit (kandidaat-)Kamerleden en bewindspersonen

Naar aanleiding van de verkiezingen en de vorming van het nieuwe kabinet zijn vragen gesteld over de rol van de AIVD in relatie tot de integriteit van (kandidaat-)Kamerleden en bewindspersonen.

De AIVD heeft een strak afgebakende rol waar het gaat om onderzoek naar de integriteit van (kandidaat-)Kamerleden. Kamerleden zijn door de bevolking gekozen voor het lidmaatschap van de Kamer en derhalve kan het lidmaatschap niet gezien worden als een functie die door het bevoegd gezag zou kunnen worden aangewezen als een vertrouwensfunctie. Veiligheidsonderzoeken zijn voor leden van het parlement aldus niet aan de orde. Uitgangspunt is dat de eigen verantwoordelijkheid van de politieke partijen voorop staat. De minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties kan slechts in laatste instantie gevraagd worden om de AIVD naslag te laten doen in het geval dat de politieke partij het ernstige vermoeden heeft dat een (kandidaat-)Kamerlid een gevaar vormt voor de integriteit van de openbare sector en zelf al het mogelijke heeft gedaan om dat te onderzoeken. De bevindingen van de naslag en/of het onderzoek worden, voor zover dit gelet op het doel van de naslag of het onderzoek noodzakelijk is, door of namens de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties aan de voorzitter van de politieke partij gemeld. In overleg met de CIVD is voorts in 2010 besloten dat de voorzitter van de Commissie van Toezicht betreffende de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten (CTIVD) over deze verstrekkingen wordt geïnformeerd.

Omdat politieke functies niet kunnen worden aangewezen als vertrouwensfuncties, geldt ook voor kandidaat-bewindspersonen dat een veiligheidsonderzoek niet aan de orde is. Wel is er de mogelijkheid van screening. Screening door de AIVD is één van de drie onderzoeken, naast onderzoek door Justitie naar justitiële antecedenten en onderzoek door de Belastingdienst, die de formateur ter beschikking staan bij het formeren van een nieuw kabinet.

Screening door de AIVD houdt een naslag in de eigen bestanden in om na te gaan of in de dossiers van de diensten aanzien van de kandidaat-bewindspersoon relevante gegevens beschikbaar zijn die zijn verzameld in het kader van de taken van de AIVD ex artikel 6 van de Wet op de inlichtingen- en veiligheidsdiensten 2002. Relevante gegevens worden vervolgens gedeeld met de formateur ten behoeve van zijn gesprekken met de kandidaat.

Tot slot geldt dat de AIVD onderzoek kan verrichten naar (kandidaat-)Kamerleden en (kandidaat-)bewindspersonen als de dienst in het kader van zijn taakuitvoering beschikt over of stuit op gegevens die aanleiding geven tot het ernstige vermoeden dat deze een gevaar vormen voor de integriteit van de openbare sector.

Vervolgonderzoek naar aanleiding van het rapport commissie-Suyver
In november 2007 werd de regering verzocht te bezien op welke wijze een onderzoek naar het Nederlandse terrorismebestrijdingsbeleid het beste vorm gegeven zou kunnen worden. De commissie-Suyver gaf uitvoering aan deze opdracht en kwam in 2009 met haar rapport. In 2009 gaven de toenmalige ministers van Justitie en van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties aan dat zij uitvoering zouden geven aan de aanbevelingen van de commissie-Suyver.

De AIVD heeft intensief geparticipeerd in het vervolgonderzoek dat in 2010 heeft plaatsgevonden naar aanleiding van het rapport van de commissie-Suyver. Tijdens het onderzoek werd door de verschillende samenwerkingspartners op het terrein van de terrorismebestrijding geconstateerd dat de samenhang tussen het werk van de inlichtingendiensten en de opsporing is vergroot. De AIVD, het OM (Landelijk Parket) en de politie (Nationale Recherche) hebben in de afgelopen jaren zowel een afwegingskader als een overlegstructuur ontwikkeld. Op basis daarvan kunnen individuele stappen in terrorismeonderzoeken waarbij sprake is van een gedeeld of overlappend belang worden afgestemd. Centraal in dit kader en in het overleg – dat mede gebaseerd is op het in de Wet op de inlichtingen- en veiligheidsdiensten 2002 (art. 61, lid 2 Wiv 2002) geregelde overleg tussen de inlichtingendiensten en het Openbaar Ministerie – staat het ‘nationale belang’ waaraan de individuele dienstbelangen ondergeschikt zijn. De praktijk blijft weliswaar complex, maar de samenwerking tussen het OM, de politie en de AIVD is goed.

8.2 Commissie voor de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten van de Tweede Kamer (CIVD)

De CIVD bestaat uit de fractievoorzitters van de politieke partijen die in de Tweede Kamer vertegenwoordigd zijn, met uitzondering van de fractievoorzitters van partijen die tijdens een lopende kabinetsperiode zijn afgesplitst. De taak van de commissie is het vormgeven van de parlementaire controle op de uitvoering van de operationele werkzaamheden van de AIVD.

In de CIVD gaat het per definitie over onderwerpen die een staatsgeheim karakter hebben, aangezien het de bespreking van de opbrengsten van de onderzoeksactiviteiten van inlichtingen- en veiligheidsdiensten betreft. De minister kan in de CIVD vertrouwelijke mededelingen doen betreffende het actuele kennisniveau van de AIVD en de door de dienst aangewende geheime bronnen en middelen.

Na de Tweede Kamerverkiezingen is de CIVD in oktober 2010 voor het eerst in de nieuwe samenstelling bijeengekomen. De leden van de CIVD zijn door de AIVD uitgenodigd om nader kennis te maken met het inlichtingenproces en de complexe vraagstukken die zich in dat proces voordoen. In november 2010 heeft een aantal leden een werkbezoek afgelegd.

In 2010 zijn in de CIVD onder andere de volgende onderwerpen ingebracht en besproken: de cijfers omtrent de bevestigingen van digitale bestanden en de inzet van de bijzondere bevoegdheden van de AIVD, een overzicht van aan Al Qaida gerelateerde organisaties, het dreigingsbeeld spionage, een toelichting op de Aanwijzing Buitenland en het AIVD-Jaarplan over 2010 en het driemaandelijks Nationaal Inlichtingenbeeld dat door de AIVD en de MIVD in gezamenlijkheid wordt opgesteld.

8.3 Commissie van Toezicht betreffende de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten (CTIVD)

De onafhankelijke Commissie van Toezicht betreffende de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten (CTIVD) is belast met het toezicht op de rechtmatigheid van de uitvoering op de Wet op de inlichtingen- en veiligheidsdiensten 2002 (Wiv 2002) en de Wvo door de AIVD en MIVD.

In 2010 heeft de CTIVD met betrekking tot de AIVD één toezichtsrapport vastgesteld. Het betreft een onderzoek naar de rechtmatigheid van de uitvoering van de notificatieplicht door de AIVD. Het rapport is, voorzien van de reactie van de minister, in hetzelfde jaar aan het parlement aangeboden en met de Tweede Kamer besproken.

Voor nadere informatie wordt verwezen naar de eigen website van de CTIVD: www.ctivd.nl. Daarop worden de rapporten van de CTIVD en de reactie daarop van de minister gepubliceerd. De CTIVD brengt een eigen jaarverslag uit, eveneens te raadplegen via genoemde website.

8.4 De Raad voor de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten (RIV)

In 2010 zijn de Raad voor de Nationale Veiligheid (RNV) en zijn opvolger, de Raad voor de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten (RIV) verschillende malen bijegekomen. De RIV is evenals zijn voorganger RNV het voorportaal voor de Ministerraad ten behoeve van het kabinetsbeleid aangaande de nationale veiligheid. In de RIV worden relevante onderwerpen in relatie tot de analyses van inlichtingen- en veiligheidsdiensten besproken door de minister-president en de betrokken vakministers van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, Defensie, Veiligheid en Justitie en Buitenlandse Zaken. De inlichtingen- en veiligheidsdiensten bereiden de RIV voor in het Comité Verenigde Inlichtingendiensten Nederland (CVIN).

De AIVD heeft in 2010 ten behoeve van de RIV en RNV inlichtingenpresentaties over verschillende onderwerpen verzorgd. Tevens is in de RIV het driemaandelijkse Nationaal Inlichtingenbeeld van de AIVD en MIVD besproken. In het Nationaal Inlichtingenbeeld wordt, behalve voor een inlichtingenbeeld aangaande terrorisme, aandacht gevraagd voor specifieke onderwerpen die zich lenen voor nadere bespreking in de RIV. Tevens zijn de jaarplannen van de AIVD en de MIVD en rapportages over de uitvoering van de Inlichtingentaak Buitenland in de RIV aan de orde gekomen.

9 Wetgeving en juridische zaken

9.1 Wijziging van de Wet op de inlichtingen- en veiligheidsdiensten 2002

Bij de Eerste Kamer der Staten-Generaal was een voorstel tot wijziging van de Wet op de inlichtingen- en veiligheidsdiensten 2002 aanhangig. Dit wetsvoorstel is destijds ingediend in verband met de verbetering van de mogelijkheden van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten om onderzoek te doen naar en maatregelen te nemen tegen terroristische en andere gevaren met betrekking tot de nationale veiligheid alsmede enkele andere wijzigingen (kamerstukken 30 553). De minister-president heeft echter bij brief van 1 november 2010 aan de voorzitters van beide Kamers der Staten-Generaal medegedeeld dat het wetsvoorstel zal worden ingetrokken (32 417, nr. 47). De daarvoor vereiste procedure is in gang gezet.

9.2 Nationale veiligheid en de Wet veiligheidsonderzoeken in het Caribische deel van het Koninkrijk

Op 10 oktober 2010 is de staatkundige herstructurering van het Koninkrijk gerealiseerd. Als gevolg daarvan zijn de Nederlandse Antillen opgeheven. De eilanden Curaçao en Sint Maarten hebben de status van land binnen het Koninkrijk verkregen en de eilanden Bonaire, Sint Eustatius en Saba (BES-eilanden) hebben een status als bijzondere gemeente (openbaar lichaam) binnen Nederland verkregen. Deze ontwikkeling heeft ook tot gevolg dat de verantwoordelijkheid voor de nationale veiligheid voor deze (ei)landen met ingang van die datum anders is ingericht.

Waar voorheen de Nederlandse Antillen verantwoordelijk was voor de nationale veiligheid van de eilanden van het land Nederlandse Antillen, zijn het land Curaçao en het land Sint Maarten nu zelf verantwoordelijk voor hun nationale veiligheid. Op Curaçao is daartoe de Veiligheidsdienst Curaçao ingesteld. Op Sint Maarten de Veiligheidsdienst Sint Maarten, die momenteel met assistentie van de AIVD wordt opgebouwd. Voor beide diensten geldt dat aan hun instelling, taken en bevoegdheden een adequate wettelijke regeling ten grondslag ligt. Deze is mede door technische bijstand vanuit de AIVD tot stand gebracht. Voorts is in beide landen voorzien in een onafhankelijke toezichthouder.

Waar het gaat om de BES-eilanden is met ingang van 10 oktober 2010 zowel de Wiv 2002 als de Wvo volledig van toepassing verklaard. Dat betekent dat de verantwoordelijkheid voor de nationale veiligheid voor deze eilanden nu bij Nederland berust. De AIVD en de MIVD zijn daar de bevoegde diensten. Ook het toezicht van de CTIVD strekt zich uit tot deze eilanden.

De AIVD heeft, om adequaat uitvoering te kunnen geven aan zijn taken ten aanzien van de BES-eilanden, meegewerkt aan de inrichting van een RID binnen het politiekorps BES.

De gevolgen van de toepasselijkheid van de Wvo op de BES-eilanden zijn door de AIVD nader in kaart gebracht en het jaar 2011 zal in het teken staan van de concrete toepassing ervan. Zo zullen op de BES-eilanden gefaseerd per sector vertrouwensfuncties worden aangewezen en veiligheidsonderzoeken worden verricht. De AIVD streeft ernaar in 2011 alle veiligheidsonderzoeken voor de dan aangewezen vertrouwensfunctionarissen te hebben verricht. Veel van de daaraan verbonden werkzaamheden kunnen vanuit het kantoor in Zoetermeer worden verricht, maar veldonderzoeken zullen ter plaatse worden verricht.

Een ander aspect is, dat juridische procedures ten aanzien van de weigering of intrekking van VGB's met betrekking tot vertrouwensfuncties op de BES-eilanden ter plaatse dienen te worden gevoerd met inachtneming van de Wet administratieve rechtspraak BES. In 2011 zal dan ook met betrekking tot de uitvoering van zowel de Wvo als de Wiv 2002 op de BES-eilanden een adequate aanpak worden ontwikkeld.

9.3 Klachten

In 2010 werden 23 klachten over vermeend handelen van de AIVD ontvangen. In dat jaar werden 26 klachten (waarvan vijf ingediend in 2009) afgehandeld. Eén klacht werd geheel gegrond verklaard en twee klachten werden deels gegrond verklaard. Eén klacht werd niet in behandeling genomen, omdat onvoldoende duidelijk was op welke aangelegenheid en welke gedraging van de AIVD klager doelde. In de overige gevallen werd de klacht op advies van de CTIVD ongegrond verklaard, niet in behandeling genomen, of direct naar tevredenheid afgehandeld. Twee klachten zullen in 2011 worden afgehandeld.

De Nationale ombudsman nam in 2010 twee klachten met betrekking tot de AIVD in behandeling. Hij achtte de naar aanleiding van de eerste klacht onderzochte gedraging behoorlijk. Over de andere klacht heeft de Nationale ombudsman nog geen rapport uitgebracht.

9.4 Verzoeken tot kennisneming

In 2010 is in ruime mate gebruik gemaakt van de wettelijke mogelijkheid om van eventueel bij de AIVD vastgelegde gegevens kennis te nemen. Uitsluitend informatie die niet langer actueel is voor de taakuitvoering van de AIVD komt voor verstrekking in aanmerking. Niet-actuele gegevens worden echter niet verstrekt indien hiermee bronnen en werkwijzen van de AIVD (zouden kunnen) worden onthuld. Voorts worden persoonsgegevens van derden alleen verstrekt wanneer sprake is van een overleden echtgenoot, geregistreerd partner, kind of ouder van de aanvrager. Op de AIVD-website worden de procedure en de voorwaarden nader omschreven.

Bij de AIVD zijn in 2010 177 verzoeken tot kennisneming ingediend. Hiervan zijn er 62 gehonoreerd. Van de ingediende verzoeken hadden er 116 betrekking op eventueel aanwezige gegevens over de verzoeker zelf, 20 verzoeken betroffen overleden familieleden en 5 hadden betrekking op gegevens van derden. Er zijn 36 verzoeken tot kennisneming van andere dan persoonsgegevens, de zogenoemde bestuurlijke aangelegenheid, ingediend. In 2009 waren dit er nog 17, hetgeen meer dan een verdubbeling betekent van deze categorie (omvangrijke) verzoeken.

In 2010 maakten 21 verzoekers bezwaar tegen weigeringen om kennisneming toe te staan, 5 verzoekers gingen in beroep tegen de beslissing op bezwaar, 1 verzoeker heeft hoger beroep ingediend tegen de uitspraak van de rechtbank. 4 Bezwaarschriften zijn (gedeeltelijk) gegrond en 2 zijn niet-ontvankelijk verklaard. 1 Bezwaarschrift is door de verzoeker ingetrokken. Door de rechtbank zijn 2 beroepen gegrond en 2 ongegrond verklaard. Er hebben 2 zaken gediend bij de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State. Deze hoger beroepen zijn ongegrond verklaard.

9.5 Notificatie

Artikel 34, eerste lid, van de Wiv 2002 bevat de notificatieplicht van de AIVD. Deze houdt in dat vijf jaar na de beëindiging van de daadwerkelijke uitoefening van enkele specifieke bijzondere bevoegdheden door de AIVD wordt onderzocht of aan de persoon ten aanzien van wie een specifieke bevoegdheid is uitgeoefend daarvan verslag kan worden uitgebracht. De notificatieverplichting geldt alleen voor de inzet van bijzondere bevoegdheden op personen vanaf de inwerkingtreding van de Wiv 2002, 29 mei 2002. Dit betekent dat vanaf 29 mei 2007 de notificatieverplichting uitvoering heeft gekregen. Tot op heden is nog geen notificatieverslag uitgebracht. In het op 24 februari 2010 door de CTIVD uitgebrachte toezichtsrapport naar de rechtmatigheid van de uitvoering van de notificatieplicht door de AIVD (nr. 24, 2010) heeft de Commissie evenwel geconstateerd dat de AIVD in het algemeen de notificatieplicht overeenkomstig de wettelijke vereisten uitvoert. Een opmerking van de CTIVD in haar rapport is dat in 43% van de onderzochte zaken een persoon niet kon worden genotificeerd omdat hij niet kon worden getraceerd. Om betrokkenen beter te kunnen traceren heeft de AIVD een aantal maatregelen genomen (bijvoorbeeld zowel bij de Gemeentelijke Basis Administratie (GBA), de RID als de Belastingdienst navraag doen naar het adres van een betrokkene).

De minister uitte bij de aanbidding van het rapport van de Commissie van Toezicht het voornemen om de actieve notificatieplicht te vervangen door een passieve notificatieplicht door middel van een verruiming van de wettelijke mogelijkheid tot kennisneming. Deze mogelijkheid wordt op dit moment nader verkend.

10 Organisatie, beleid en bedrijfsvoering

10.1 Organisatie-ontwikkeling

In zijn Jaarplan 2010 heeft de AIVD aangegeven dat implementatie van de medio 2009 doorgevoerde reorganisatie ook in 2010 nog de nodige aandacht zou vergen, onder meer in termen van het versterken van de effectiviteit en de flexibiliteit van de AIVD. In dit kader zijn in 2010 de resultaatgebieden en de werkprocessen binnen de AIVD beschreven, geoptimaliseerd en afgestemd, zijn prestatie-indicatoren geïntroduceerd en is gewerkt aan een meer resultaatgerichte cultuur binnen de organisatie.

De AIVD heeft in 2010 de systematiek van 'wegen en prioriteren' doorontwikkeld. Hiermee kunnen afgewogen beslissingen worden genomen en is betere sturing op allocatie van mensen en middelen in het primaire proces mogelijk.

Voorts is het bedrijfsvoeringsproces van de AIVD in 2010 verder versterkt. Dit betekent dat de ondersteuning aan de primaire eenheden is verbeterd, bijvoorbeeld met betrekking tot de beschikbaarheid van managementinformatie. Operationele risico's in het inlichtingenproces en (financiële) risico's in de bedrijfsvoering worden hiermee beter beheerst.

De (door)ontwikkeling van de ICT-voorzieningen van de AIVD en het beheer daarvan waren in 2010 onverminderd van belang. Gewerkt is aan het dienstbreed optimaliseren van de informatiehuishouding. Op een aantal ICT-gebieden moet de AIVD excelleren om het verdergaande technologiegebruik door onderzoekssubjecten het hoofd te kunnen bieden. Dit geldt in het bijzonder voor de strategisch-operationele doelen waarbij ook internationale informatiestromen verwerkt moeten worden. Op deze gebieden moet innovatieve technologie worden ingezet om te kunnen omgaan met de uitdagingen van cryptotechnologie, grootschalige data-analyse en cyberwarfare. De AIVD verwacht dat deze uitdagingen de komende jaren de ICT-ontwikkelagenda zullen blijven bepalen.

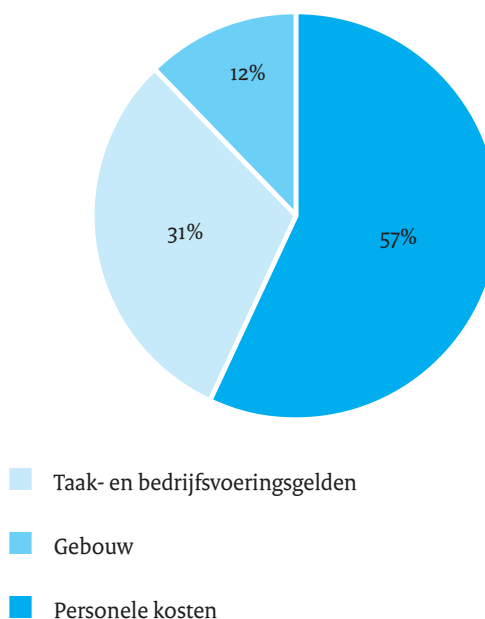
De medewerkers van de AIVD dienen te beschikken over een juiste mix van vakmanschap, ervaring en intuïtie. Daartoe is in 2010 het strategisch HRM-beleid van de AIVD doorontwikkeld.

De AIVD hecht vanzelfsprekend aan een rechtmatige taakuitvoering. Om het interne systeem van toezicht en controle op het rechtmatig uitvoeren van de taken nog meer kracht bij te zetten, is de functie van juridisch controller ingesteld. Juridische control is een instrument dat zorgt voor bewaking en bevordering van de juridische kwaliteit van de producten en processen binnen de AIVD door het achteraf uitoefenen van rechtmatigheidstoezicht. De instelling van deze functie draagt bij aan het voorkomen van juridische misstappen en het reduceren van risico's.

10.2 Bedrijfsvoering

In miljoenen euro's	2008	2009	2010
Uitgaven	175,2	189,7	191,0
Apparaat	169,2	181,5	182,7
Geheime uitgaven	6,0	8,2	8,3

Uitgaven AIVD 2010

Begrippenlijst

Activisme

De algemene benaming voor het fenomeen waarbij personen of groepen op buitenparlementaire wijze, maar binnen de grenzen van de wet, streven naar verbetering van de rechten en levensomstandigheden van individuen en groepen, maar ook dieren.

Al Qaida

Met de aanduiding Al Qaida wordt tegenwoordig bedoeld op de verzameling van kern-Al Qaida (zie kern-Al Qaida) en aan kern-Al Qaida gelieerde netwerken. Er is sprake van een wederzijdse ideologische verbondenheid, waarbij de leiders van lokale jihadistische groeperingen de ideologie van de wereldwijde jihad van kern-Al Qaida overnemen en trouw zweren aan de leider van kern-Al Qaida, Osama bin Laden. Zij voeren vervolgens vaak de naam Al Qaida, gevolgd door de streek waar zij actief zijn. Voorbeelden hiervan zijn Al Qaida in de Islamitische Maghreb (AQIM) en Al Qaida op het Arabisch Schiereiland (AQAS). Behalve dat deze groepen de wereldwijde jihad steunen, voeren zij nadrukkelijk ook een eigen agenda. Er is niet per se sprake van samenwerking of aansturing tussen kern-Al Qaida en de gelieerde organisaties. Omdat de term 'Al Qaida' dus op verschillende organisaties kan doelen, is het in de praktijk een moeilijk hanteerbare term en is het gebruikelijk om de specifieke naam van de organisatie te noemen.

Ambtsbericht

Een (schriftelijke) mededeling aan een persoon of instantie omtrent door de AIVD verwerkte (persoons)gegevens die voor de geadresseerde persoon of instantie van belang kunnen zijn om deze in staat te stellen zijn verantwoordelijkheid uit te oefenen inzake door hem te behartigen belangen.

Bijzondere informatie

Staatsgeheimen en overige bijzondere informatie waarvan kennisname door niet-gerechtigden nadelige gevolgen kan hebben voor de belangen van de Staat, van zijn bondgenoten of van één of meer ministeries.

Bijzondere inlichtingenmiddelen

Technische en andere middelen die worden ingezet ter uitvoering van een bijzondere bevoegdheid als bedoeld in de Wiv 2002 en die veelal een geheim karakter hebben.

CBRNE-terrorisme

Het plegen van of dreigen met op mensen gericht geweld dan wel het toebrengen van ernstige maatschappij-ontwrichtende zaakschade door middel van het verspreiden of vrijmaken van chemisch, biologisch, radiologisch of nucleair materiaal of zelfgemaakte explosieven, met als doel maatschappelijke veranderingen te bewerkstelligen of politieke besluitvorming te beïnvloeden.

CT Infobox

Een samenwerkingsverband van AIVD, FIOD, IND, KLPD, KMar, MIVD en OM dat is ondergebracht bij de AIVD. De Contraterrorisme Infobox heeft tot doel bij te dragen aan de bestrijding van terrorisme door het op een centraal punt bij elkaar brengen en vergelijken van informatie over netwerken en personen die op de een of andere wijze betrokken zijn bij terrorisme en daaraan te relateren radicalisering. Daartoe heeft de CT Infobox de taak om binnen het samenwerkingsverband of aan derden te adviseren over de wenselijkheid van verstrekking van gegevens, alsmede over mogelijkheden om strafrechtelijke, vreemdelingenrechtelijke, bestuurlijke of inlichtingenmatige maatregelen te nemen.

Dualuse-goederen

Goederen of materialen die geschikt zijn voor tweërlei gebruik (zowel civiele als militaire toepassing). Deze term wordt gebruikt bij het tegengaan van de verdere verspreiding van (massavernietigings)wapens.

Extreem

Personen, groepen of organisaties zijn extreem wanneer zij zich manifesteren tot op de grens van de wettelijke kaders van de democratische rechtsorde, maar daar nog binnen blijven.

Extremisme, extremistisch

Het fenomeen waarbij personen en groepen, bij het streven naar verbetering van de rechten en levensomstandigheden van individuen, groepen, of dieren, bewust over de grenzen van de wet gaan en (gewelddadige) illegale acties plegen.

Gewelddadige jihad

De gewapende strijd tegen vermeende vijanden van de islam, waarbij ter legitimering een beroep wordt gedaan op de islamitische rechtsleer.

Islamisme, islamistisch

Een radicale stroming binnen de islam die ernaar streeft de samenleving een weerspiegeling te laten zijn van hetgeen volgens haar in de oorspronkelijke bronnen van de islam – de Koran en de soenna (de uitspraken en handelingen van de Profeet) – staat vermeld. Het islamisme heeft een politieke agenda en kan bij de verwezenlijking ervan kiezen voor een gewelddadige of niet gewelddadige en zelfs democratische variant. Gerelateerd aan salafisme.

Jihadisme

Extremistische ideologie waarin de verheerlijking van de gewelddadige jihad centraal staat.

Jihadistisch netwerk

Een fluïde, dynamische, vaag afgegrensde structuur die een aantal personen (radicale moslims) omvat die onderling een relatie hebben, zowel op individueel niveau als tussen groepen (of cellen). Zij worden ten minste tijdelijk door een gemeenschappelijk belang verbonden: het nastreven van een jihadistisch doel. Personen die deel uitmaken van het jihadistische netwerk worden door de AIVD aangemerkt als 'lid'. Men is lid als men binnen de grenzen van het netwerk actief is en bewust een bijdrage levert aan de realisering van het jihadistische doel.

Kern-Al Qaida

Onder kern-Al Qaida verstaat de AIVD de groep internationaal-jihadisten die is georganiseerd rond de leiders van de Al Qaida-organisatie die zich eind 2001 van Afghanistan naar de Tribale Gebieden in Pakistan hebben verplaatst, danwel rond de opvolgers van deze leiders. Het is niet gezegd dat alle daarbij horende jihadisten zich eveneens (permanent) in Pakistan bevinden.

Landen van zorg

Landen die ervan worden verdacht massavernietigingswapens en overbrengingsmiddelen te ontwikkelen en doelen na te streven die een bedreiging kunnen vormen voor de internationale rechtsorde en de veiligheid en belangen van Nederland en zijn bondgenoten.

Onverdraagzaam isolationisme

Een vorm van radicalisme waarbij men om etnische, religieuze/levensbeschouwelijke of politieke redenen zeer intolerante opvattingen huldigt over andere bevolkingsgroepen, en daarbij streeft naar de totstandkoming van een eigen ruimte (enclave) voor wat men als de eigen bevolkingsgroep beschouwt. In deze eigen ruimte ziet men geen plaats voor groepen van andere etnische herkomst, met andere religieuze/levensbeschouwelijke overtuigingen of andere politieke opvattingen (exclusivisme). Ook streeft men er vaak naar in deze eigen ruimte eigen wet- en regelgeving te laten prevaleren boven die van de (westerse) overheid (parallelisme).

Overbrengingsmiddelen

Systemen, zoals ballistische raketten, kruisvluchtwapens en onbemande vliegtuigen, die noodzakelijk zijn om chemische, biologische, radiologische en nucleaire (CBRN) wapens effectief in te zetten.

Proliferatie

De (verdere) verspreiding van massavernietigingswapens (CBRN-wapens) en van middelen voor het inzetten daarvan (overbrengingsmiddelen).

Radicalisering

De groeiende bereidheid om diepingrijpende veranderingen in de samenleving (eventueel op ondemocratische wijze) na te streven en/of te ondersteunen, die op gespannen voet staan met of een bedreiging kunnen vormen voor de democratische rechtsorde.

Radicalisme

Het nastreven en/of ondersteunen van diep ingrijpende veranderingen in de samenleving, die een gevaar kunnen opleveren voor de democratische rechtsorde (doel), eventueel met het hanteren van ondemocratische methodes (middel), die afbreuk kunnen doen aan het functioneren van de democratische rechtsorde (effect).

Rijksdomein

Zie Stelsel bewaken en beveiligen.

Salafisme

Een brede ideologische stroming binnen de islam die een letterlijke terugkeer bepleit naar de 'zuivere islam' uit de begintijd van de islam.

Sigint (Signals Intelligence)

Het onderscheppen en lokaliseren van elektronische signalen die via de ether (door de lucht) worden verzonden.

Stelsel bewaken en beveiligen

Een samenwerkingsverband, onder leiding van de Eenheid Bewaking en Beveiliging van de NCTb, dat namens de rijksoverheid verantwoordelijk is voor de beveiliging van de personen, objecten en diensten in Nederland die zijn opgenomen in het zogenoemde rijksdomein. De AIVD levert in het kader van het Stelsel dreigingsinformatie aangaande deze personen, objecten en diensten.

Terrorisme

Het uit ideologische motieven dreigen met, voorbereiden of plegen van op mensen gericht ernstig geweld, dan wel daden gericht op het aanrichten van maatschappijontwrichtende zaakschade, met als doel maatschappelijke veranderingen te bewerkstelligen, de bevolking ernstige vrees aan te jagen of politieke besluitvorming te beïnvloeden.

Veiligheidsonderzoek

Een onderzoek naar een persoon, gericht op feiten en omstandigheden die uit het oogpunt van de nationale veiligheid van belang zijn voor de vervulling van een specifieke vertrouwensfunctie.

Vertrouwensfunctie

Een functie waarin het mogelijk is misbruik te maken van kennis of bevoegdheden waardoor de nationale veiligheid of andere gewichtige belangen van de staat ernstig bedreigd worden. Het gaat om functies waarin men omgang heeft met staatsgeheimen, functies waarin door integriteits-aantastingen de nationale veiligheid in het geding is en specifieke functies in vitale sectoren.

Vitale sectoren

Sectoren en delen van de infrastructuur die zo vitaal (van wezenlijk belang) zijn voor de Nederlandse samenleving dat uitval of ernstige verstoring ervan grote maatschappelijke schade tot gevolg kan hebben.

Openbare publicaties 2010

- Afkalvend front, blijvend beladen. Extreemrechts en rechts-extremisme in Nederland (november 2010)
- Handleiding Kwetsbaarheidsonderzoek Spionage (november 2010)
- Lokale jihadistische netwerken in Nederland. Veranderingen in het dreigingsbeeld (juli 2010)
- NBV Whitepaper Kopieerapparaten en Multifunctionals (juni 2010)
- Kwetsbaarheidsanalyse Spionage (KWAS, april 2010)
- AIVD Jaarverslag 2009 (april 2010)
- Disengagement en deradicalisering van jihadisten in Nederland (maart 2010)
- Spionage in Nederland. Wat is het risico? (februari 2010)
- Spionage bij reizen naar het buitenland. Wat is het risico? (februari 2010)
- Digitale spionage. Wat is het risico? (februari 2010)
- Notitie Activiteiten Antifascistische Actie in relatie tot lokaal bestuur (februari 2010)

Deze en andere openbare publicaties van de AIVD zijn te downloaden van de AIVD-website (www.aivd.nl).
Jaarverslagen van de AIVD zijn te downloaden via www.aivdkennisbank.nl.

Bijlage: Missie en taken van de AIVD

De missie toegelicht

Om deze missie uit te kunnen voeren beschikt de AIVD over vier kernvermogens: onderzoekend vermogen, duidend vermogen, mobiliserend vermogen en handelend vermogen.

De AIVD wil op deze gebieden excelleren. De AIVD wil zich ontwikkelen tot een dienst die gezaghebbend, invloedrijk en offensief is en die excelleert in de uitvoering van (operationeel) onderzoek, het duiden van de verzamelde informatie, het mobiliseren van anderen en het handelen in het voorkomende geval dat zelfstandig risico's moeten worden gereduceerd. Zo wil de AIVD beleidsmakers en andere belanghebbenden op lokaal, nationaal en internationaal niveau niet alleen alerteren of mobiliseren, maar daadwerkelijk tot handelen aanzetten.

De AIVD doet onderzoek in binnen- en buitenland om tijdig dreigingen en risico's te onderkennen voor de nationale veiligheid. De AIVD informeert en adviseert bestuurders, beleidsmakers en andere belanghebbenden op lokaal, nationaal en internationaal niveau en zet daarbij anderen aan tot handelen, door hen in staat te stellen op basis van deze informatie beleid te ontwikkelen of maatregelen te nemen. AIVD-producten als ambtsberichten en informatie-rapportages kunnen aanleiding geven tot beleidsmaatregelen of repressief optreden (bijvoorbeeld aanhoudingen op basis van een ambtsbericht van de AIVD). Ook preventieve maatregelen – zoals (verscherping van) beveiligingsmaatregelen – kunnen het gevolg zijn van advisering door de AIVD. Door de AIVD vergaarde politieke inlichtingen helpen de regering bij de standpuntbepaling over het buitenlands beleid en bij het voeren van internationale onderhandelingen. Onder bepaalde omstandigheden en als andere effectieve mogelijkheden ontbreken, kan de AIVD vastgestelde risico's ook door middel van eigen optreden wegnemen.

De taken van de AIVD

De taken van de AIVD zijn wettelijk bepaald en zijn beschreven in artikel 6, tweede lid, sub a t/m e, van de Wet op de inlichtingen- en veiligheidsdiensten 2002 (Wiv 2002). De AIVD mag bij de uitvoering van zijn taken gebruik maken van bijzondere bevoegdheden, die eveneens zijn vastgelegd in de Wiv 2002. De minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties is verantwoordelijk voor een goede taakuitvoering door de AIVD.

De AIVD voert zijn taken uit in het belang van de nationale veiligheid. Hieronder moet in termen van de Wiv 2002 worden verstaan 'de bescherming van de democratische rechtsorde, dan wel de veiligheid of andere gewichtige belangen van de staat.' De AIVD komt in beeld als een van deze (inter)nationale veiligheidsbelangen in het geding is, en vooral als de risico's of bedreigingen van deze belangen:

- heimelijk van aard zijn (dat wil zeggen voor partijen die niet beschikken over de bijzondere bevoegdheden waarover de AIVD beschikt, niet of moeilijk zichtbaar zijn);
- worden ingegeven door ondemocratische politieke intenties of gericht zijn op het proberen te veranderen of ontwrichten van onze samenleving via ondemocratische middelen;
- een majeure impact kunnen hebben op de (inter)nationale veiligheidsbelangen van de Nederlandse staat en samenleving.

Taken

Samengevat heeft de AIVD de volgende wettelijke taken:

- A-taak: Onderzoek naar personen en organisaties die aanleiding geven tot het ernstige vermoeden dat zij een gevaar vormen voor het voortbestaan van de democratische rechtsorde, dan wel voor de veiligheid of andere gewichtige belangen van de staat.
- B-taak: Uitvoeren van veiligheidsonderzoeken naar personen die vertrouwensfuncties gaan vervullen (en adviseren over de aanwijzing van die vertrouwensfuncties).
- C-taak: Beveiligingsbevordering door het gericht met belanghebbenden delen en duiden van dreigingsinformatie en de bevordering van informatie- en verbindingsbeveiliging.
- D-taak: Onderzoek betreffende andere landen (ook wel inlichtingentaak genoemd).
- E-taak: Opstellen van dreigings- en risicoanalyses ten behoeve van het stelsel Bewaken en Beveiligen (gericht op de bescherming van personen, objecten en diensten in het Rijksdomein).

De wet bepaalt niet op welke aandachtsgebieden (zoals bijvoorbeeld terrorisme, extremisme, verwevenheid onderwereld-bovenwereld) de AIVD in het kader van de A-taak onderzoek moet doen. De aandachtsgebieden van de AIVD worden door de dienst zelf – uiteraard in nauw overleg met de betrokken belanghebbenden en onder verantwoordelijkheid van de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties – bepaald op basis van risicoanalyses. Daarin worden de nationale veiligheidsbelangen van de Nederlandse staat en samenleving, de risico's of bedreigingen daarvan en het bestaande weerstandsvermogen tegen elkaar afgewogen. Bij het bepalen van het weerstandsvermogen wordt onder andere bezien of er al andere overheidsdiensten zijn die de desbetreffende dreiging in beeld brengen of proberen te reduceren.

In het geval van de D-taak ligt dat anders. De onderwerpen van onderzoek in het kader van de D-taak worden bepaald in de 'Aanwijzing Inlichtingen Buitenland-taak' die de minister-president vaststelt in overeenstemming met de betrokken vakministers. Uiteraard gaat ook daar een proces aan vooraf, waarin enerzijds belangen en informatiebehoeften van de afnemers en anderzijds dreigingsinschattingen en operationele mogelijkheden en risico's van de kant van de AIVD (en de MIVD) worden afgewogen.

Het uitvoeren van veiligheidsonderzoeken naar personen die vertrouwensfuncties gaan vervullen (de B-taak van de AIVD) kent een eigen wettelijke basis, namelijk de Wet veiligheidsonderzoeken (Wvo). De AIVD bepaalt niet wat een vertrouwensfunctie is. De aanwijzing van vertrouwensfuncties geschiedt door de verantwoordelijke vakministers of werkgevers. De AIVD ondersteunt en adviseert hen daarin door middel van de *Leidraad aanwijzing vertrouwensfuncties* en impactanalyses waarin wordt nagegaan in hoeverre de nationale veiligheid vanuit een bepaalde functie kan worden geschaad.

Ook met betrekking tot de C- en de E-taak zien we een soortgelijk mechanisme. Daarin worden enerzijds op basis van de eigen verantwoordelijkheid en expertise van de AIVD en anderzijds in overleg met (onderdelen van) departementen keuzes gemaakt voor bestuurlijke instanties, maatschappelijke sectoren of onderwerpen waarop de veiligheidsbevorderende activiteiten zich moeten richten.

